

Aylık Dergi, Kasım 1977 Cilt : 14 Sayı : 11

banka ve ekonomik yorumlar

Ekonomik Yorumlar

Erol Aksoy, Prof. Dr. Erdoğan Alkin, Prof. Dr. Zeyyat Hatiboğlu,
Güngör Uras, Necdet Durakbaşı

Yanlış Uygulamadan IMF Suçlu mu?

Ceviren : A. Doğan Yalın

Sermaye Piyasası

Dr. Ünal Bozkurt, Dr. Mehmet Şakrî Tekbaş

Ayın Ekonomik Olayları

Oktay Ersoy

Dış Borçlanmalarda Sabit - Değişen

Faiz Sistemi Sorunu

Turhan Tümay

Ülke Ekonomisi, Banka ve Vergi

Muzaffer Gümüş

Ekonomik ve Parasal Birliklerde Üye Devletlerin Ekonomik Hukuku

Av. Halûk A. Kabaalloğlu

İhracat Neden Artırılmıyor?

Üstün Akmen

Dış Basın

Ergin Neng

Coca-Cola can katar

banka ve ekonomik yorumlar

Sevgili Okuyucular,

Zirvesine ulaşmamıza ramak kalan «ekonomik bunalım»a elbet bir çözüm bulunacaktır. Bu aşamada asıl önemli olan en az «acı» çözümün bulunup uygulanabilmesidir. Yazık ki görünüm, gerekli «operasyon»un saptanmasında «yabancı doktorların» görüşlerinin geçerli olacağı yönündedir; ve «Başhekim» görünümündeki Uluslararası Para Fonu'nun uzmanlık sahasının, teşhisi çoktan yapılmış olan hastalıkla tutarlılığı bugün çok tartışılan bir konudur.

İşsizlik oranını bugünkü yüksek düzeyinde (% 15) tutabilmek için bile, her yıl 600.000 kişiye iş bulmak zorunda olan ülkemize IMF, basınıma sızdığı gibi, eğer sadece «kemerleri sıkma ve sınırlama» öneriyorsa, uzmanlığından şüphe edenlere katılmamak sanırsız olanaksızdır.

Sevgi ve Saygılarımızla
A. Doğan Yalın

Sahibi : Banka Yayınları ve Kültür Ltd. Şirketi adına Ertum Öcal; Yazı İşleri Müdürü : A. Doğan Yalın; Danışma Kurulu : Erol Aksoy, Prof. Osman Fikret Arkun, Besim Baykal, Prof. Dr. Nasuhi Bursal, Mehmet Gün Çalika, Ahmet Demirel, Oktay Ersoy, Prof. Dr. Cumhuriyet Ferman, Prof. Dr. Emre Gönenç, Dr. Alp Gürus, Erhan Işıl, A. Nazif Keyman, Doç. Dr. Yıldırım Kılıç, Kemal Kurdaş, Doç. Dr. Kemal Kurtuluş, Nuh Kuşçulu, Ertuğrul Soysal, Prof. Dr. Baran Tuncer, Fikret Tunçer, Turhan Tümay, Dr. Halük Ünal, Doç. Dr. Yüksel Koç Yalkın, Yönetim Komitesi : Dr. Öztin Akgüç Prof. Dr. Mustafa A. Aysan, Ziya Nebioğlu, Ergin Neng, Ertan Özgür, Prof. Dr. Kemal Tosun, Güngör Uras; Denetim Komitesi : Bülend Çorapçı, Necdet Durakbaşa, Prof. Dr. Zeyyat Hatiboğlu; İdare Yeri : Çağaloğlu, Çatal Çeşme Sk. 17 Kat. 4. İst.; Tel : 26 34 11, P.K. 789 Karaköy - İstanbul; Basıldığı yer : Arpac Matbaacılık; Abone : Yıllık 150 TL. 6 Aylık 75 TL.; Fiyatı : 12,5 TL.; İlan Tarifesi : Arka dış kapak 1500 TL.; Ön iç kapak 1200 TL.; Arka iç kapak 1100 TL.; İç sayfeler (tam) 1000 TL.; Hesap Numaralarımız : Ziraat Bankası Beyoğlu Şubesi 768, İş Bankası Türbe Şubesi 1541, Akbank Türbe Şubesi 4512.

EKONOMİK GÖSTERGELER

T.C. Merkez Bankası	1975*	1976*	1977			
			Temmuz	Ağustos		
Altın ve Döviz mevcutları (Milyon \$)	1.000	969	657.8 (7.10.1977 :	596.5 521.2)		
Tedavüldeki Banknotlar (Milyon TL.)	41.968	52.061	69.400 (7.10.1977 :	67.395 76.711)		
Hazineye Kısa Vad. Avans (Milyon TL.)	17.194	21.736	33.4	38.6		
Bankalar (Milyon TL.)						
Toplam Mevduat	134.300	145.100	179.100	181.200		
Toplam Krediler	135.600	171.700	199.000	201.700		
Fiyatlar (1963=100)			Artış	Artış		
			%	%		
Toptan Eşya Fiyatları (Genel Endeks)	360,8	429,7	19,09	479,8	482,2	0,5
İst. Geçinme Endeksi	399,0	464,2	19,33	521,8	531,9	1,9
Dış Ticaret (Milyon \$)						
İthalat	4.725.7	5.127.6	3.369.1	4.021.8		
İhracat	1.400.8	1.959.8	986.5	1.093.3		
Fark	3.324.9	3.167.8	2.382.6	2.928.5		

(*) Yıl sonu rakamları

- 1 — İthalât Bedelleri Şubat/1977 ayından bu yana transfer beklemektedir.
- 2 — İhracatta geçen yılın aynı ayma göre % 17,7 düzeyinde bir artış olmuş ise de, Ocak-Ağustos dönemi dikkate alınırca % 20,7 oranında azalma vardır.
- 3 — İççi dövizleri geçen yılın aynı düzeyinde gerçekleşmiştir.
(Ağustos 1976; \$ 109 milyon, Ağustos 1977; \$ 109.1 milyon)
- 4 — Tedavüldeki Banknotlarda bir azalma olmuştur.
- 5 — Mevduat ve kredilerde artış devam etmiştir
- 6 — İstanbul Geçinme Endeksinde büyük artış sürmektedir.

EKONOMİK YORUMLAR :

Toplantıya Katılanlar : Erol AKSOY, Prof. Dr. Erdoğan ALKİN,
Prof. Dr. Zeyyat HATİBOĞLU, Güngör URAS, Necdet DURAKBAŞA

DURAKBAŞA : Hükümet ekonomiyi düzeltmek için bazı tedbirler aldı. Bu tedbirler genel olarak yetersiz bulundu. Yönü belki doğru ve amacı uygun olsa da... 21.Eylül 1977 tarihinde % 10 luk bir devalüasyon yaptı. Ayrıca bedelsiz ithalâtı zorlaştırıcı, güçleştirici bir karar aldı. Fiyat artışları ile savaşmak için belediyeleri görevlendiriyorum, onlar sorumludur diye bir karar aldı. Ve bu arada vergi konusunda değişiklikler için hazırlık yapıldığı söyleniyor. Diğer kararların vergi kararları ile birlikte alınmamış olması ise çok sakıncalı görüldü. Çünkü gelir dağılımı alınan kararlarla daha da rahatsız edici bir duruma gelmiş oluyordu. Öteyandan, Hükümet ihracata dönük kararlar alacağını belli etmişti. Bu yönde sadece tütüne, pamuğa vergi iadesi kararı alındı. Bundan başka Sayın Erbakan her bakanlık kendi uğraşı alanına giren mahsul ya da mamulün ihracından sorumlu olsun gibi bir görüş ortaya attı. Sayın Uras Hükümetin son 1 ay içerisinde aldığı kararları nasıl değerlendiriyorsunuz? Ekonomiyi çıkmazdan kurtarmak için önerileriniz nelerdir?

URAS : Şimdi sorunuzun sonundaki bu cümleyi açmak istiyorum. Acaba biz Türkiye'yi içinde bulunduğu ekonomik çıkmazdan kurtarabilir miyiz? Türkiye'yi içinde bulunduğu ekonomik durumdan kurtaracak olan Hükümettir. Ne yazık ki Hükümet Türkiye'nin ekonomik bunalım içinde olduğu konusunda bir inanç sahibi görünmüyor. Onun dışında bizler bir takım şeyleri kendimize dert edinip konuşuyoruz. Şöyle ki, bir koalisyon Hükümeti görünümünde olan Hükümetin ekonomik politikasını yürütme sorumluluğunu, bugün, tek başına, Bakanlıklar arası Ekonomik Kurul (BEK) ele almış görünüyor. BEK'da da görünüşe göre sadece Kurul Başkanı hakim durumda ve BEK başkanı olan Sayın Hükümet yetkilisi ise, bütün beyanlarında; "Türkiye'nin hiçbir sorunu yoktur, Türkiye dışardan paraya muhtaç değil, dışardaki ülkeler bizden para almak için sıraya gireceklerdir" diyor. Önümüzdeki yıl kendi yapacağımız uçakların Orduya teslim edileceğinden söz ediyor. Ondan sonra tarlalara tohum eker gibi fabrika ekiyoruz diyor. Tedbirleri uygulayacak, ekonomiyi yönlendirecek olanlar, ekonomide sorun olmadığını inanırlarsa, bizim bütün konuşmalarımız birer teorik tartışmadan ileri gitmiyor gibi görünüyor.

DURAKBAŞA : Gerçekte öyle mi inanıyorlar, yoksa öyle mi gösteriyorlar?

URAS : Onu bilemiyorum, ama mademki biz böyle kendi kendimize bir takım şeyler konuşuyoruz, gene konuşalım ve üzerimize düşen sorumlulukları yerine getirerek bir takım tehlikelere işaret etmeğe devam edelim. Bunların en önemlisi Türkiye'de ekonomik meselelerin tartışılabilmesi, çözülebilmesi için herşeyden önce ciddi ve etkili bir hükümet yönetimine ihtiyaç vardır. Böyle bir hükümet yönetimi ancak çağdaş ekonomik araçları kullanabilir. Teferruata girmeden ben bu tedbirler paketine döneyim.

AKSOY : Çağdaş araçlar nelerdir?

URAS : Sayın Aksoy Çağdaş araçlar, örneğin ekonomide en basit araçlardan

bir tanesi faiz mekanizmasıdır. Siz daha hala ekonomiyi yönlendirirken faiz mekanizmasını yok sayarak ben faizsiz para dağıtacağım dersiniz, tasarrufların süratle düştüğü bir ortamda böyle bir araç yok demektir. Siz dışa bağlı bir sanayi yapıdan şikâyet ederken, bu dışa bağılılığı azaltmayacak, tam tersine büyük ölçüde arttıracak yeni bir sınai strateji uygularsanız bu çağdaş bir ekonomik tutum değildir. KİT topluluğu Türkiye ekonomisinde 1977 yılında bütçenin % 80 ini yutarken, bu topluluğa aynı bozuk düzende, aynı çarpık yapıda yenilerini eklemek çağdaş ekonomi prensipleri ile bağdaşmaz.

ALKİN : Vergi yapısı bu çarpıklığa gelmişken bir tedbir almıyorsak, yine çağdaş ekonomi araçlarından bir tanesi olan vergilemeyi de ihmal ediyoruz demektir. Vergiyi enflasyonu denetlemede, gelir dağılımını düzeltmede, kamu harcamalarının yönlendirilmesinde, özel kesime yol gösterilmesinde bir araç olarak kullanmıyorsak çağdaş davranmıyoruz demektir.

URAS : Paket tedbirler dendiği zaman bundan önceki oturumlarımızda da değinmiştik. Tüm ekonomik araçların bir zaman ve tedbir bütünlüğü içinde ciddi olarak uygulanmaya konulması gerekirdi. Bir takım araçlar uygulanmaya konuldu. Sorarsanız devalüasyonda yapıldı, Vergi iadesi de veriyoruz, bazı İDT nin mal fiyatlarını da yükselttik. Ama bunlar ne getirecek? Yani ekonominin bugünkü çarpık yapısının belli bir zaman süreci içinde düzelmesi doğrultusunda bunlar acaba bir ümit vad ediyor mu? Ben böyle bir ümit göremiyorum. Siz, örneğin önümüzdeki yıl dış ticaret açığımızın bu tedbirlerden sonra 4,5 milyardan 3,5 milyara düşeceğine inanıyor musunuz?

DURAKBAŞA : Sayın Hatiboğlu inanıyor musunuz?

HATİBOĞLU : Kesinlikle inanmıyorum.

URAS : Sayın Erdoğan Alkin siz ne düşünüyorsunuz?

ALKİN : Sanırım eğer kestirme konuşmak gerekirse, bu oranda bir devalüasyon, isterseniz moda olan deyimle kur ayarlaması diyelim, ihracatı yukarı itmede hiçbir anlamlı etki yapacağını sanmıyorum. Bu ekonomi ihracat yapamaz, döviz üretmez bir yapıya sahip. Böyle % 10 luk devalüasyonlarla ya da sizin söylediğiniz gibi çağdaş ekonomi yönetimi araçlarını kullanmadan bu ekonomiyi kısa dönemde döviz üretir duruma getirmeğe, daha doğrusu 6-6,5 milyar dolarlık döviz gereksinimini karşılayacak döviz üretmeğe olanak yok. Dilimiz gerçi varmıyor, hangi oranda devalüasyon gerekiyor demeye... Sayın Hatiboğlu % 100 kullandı yine hepimizden cesur olarak. Ama hadi ben de % 50 den aşağı olmasın mı diyeyim, ne diyeyim? Eğer kısa dönemde bir itme sağlamak istiyorsak.

DURAKBAŞA : Sayın Aksoy acaba sizin bu konulardaki görüşlerinizi alabilir miyiz?

AKSOY : Ben soruya başka yönden yaklaşmak istiyorum. Alınan ekonomik tedbir paketi muhakkak ki ihracatla ithalât arasındaki açığı indirmeyecektir. Yalnız acaba biz bu açığı indirmeğe mi çalışmalıyız yoksa kalkınan bir ülke olarak bu açığı finanse etmenin yollarını bulup böylece bir 5-10 yıl daha devam mı etmeliyiz? Mesele ne kalkınma hızının mümkün olduğu kadar uzun bir süre devam edebilmesidir. Bu yönden alabilirsek soruyu, konu şöyle değişiyor: Nasıl bir ekonomik tedbirler paketi almamız lazım ki, bize yabancılar inansınlar ve para versinler. Biz bu parayı alalım, ondan sonra bu parayla yatırımlar yapıp ülkemizi kalkındırmağa çalışalım. Bu parayı aldıktan sonra bununla biz döviz yaratan sanayiler yapabilir miyiz, yapamaz mıyız? Bunlar ise problemin diğer yönü. Ben en çok kısa vadeye bakıyorum. Çünkü soru gelecek yıl hakkında idi. Ben sizler kadar kötümser değilim. Sizlerin döviz açığı 4,5 dan 3,5 a yahut 2,5 a insin

derken bu öneri temel değişiklikler gerektiriyor ki bu değişiklikler çok uzun vadede ancak sağlanabilir. İngiltere ile İtalya'yı alırsak bu ülkelerde de büyük problemler vardı. Bazı tedbirler aldılar. IMF ile anlaşılır. Bunun sayesinde yabancı ülkelere para aldılar. İngiltere ve İtalya'nın durumu şimdi 1-2 yıl öncesi kadar kötü değil. Ama temel yapılarında bir değişiklik oldu mu? Sanmıyorum.

DURAKBAŞA : Yani IMF ile anlaşmaktan başka bir çare yok. Kısa vadede çözüm için değil mi Sayın Aksoy?

AKSOY : Tabii borçlarımız olduğu için, borçlarımızı ödeyebilmek için IMF ile anlaşmaktan başka çare yok. Ama şu anda biz sıfırda olsa idik, yani ne içeriye ne dışarıya borcumuz olsaydı IMF ile anlaşıp anlaşmamak bizim elimizdeydi. Anlaşmamıza lüzum kalmazdı, Yani iç kaynaklarımızla ya da ne ihraç ediyorsak kazandığımız dövizlerle bünyeyebilirirdik.

DURAKBAŞA : IMF ile anlaşmak tabii dışardan bize kredi akımına imkan verecek. Ama yabancı sermaye akımını tek başına IMF ile anlaşmak sağlayamaz herhalde. Bu noktada bizim bu dar boğazdan kurtulmamız için yalnız kredi ile mi yetinmeliyiz, yoksa yabancı sermayeyi de yardımcı bir unsur olarak düşünebilir miyiz?

AKSOY : Orada tabii tamamen değişik bir sorun geliyor. Yabancı sermaye gelmezse yabancı teknoloji geliyor, lisans ücreti alıyor. Buna sermaye dediniz mi dışarıya temettü gidiyor. Teknoloji dediniz mi dışarıya hemen hemen o temettü miktarı kadar bir lisans hakkı gidiyor. Ben şahsen yabancı sermayenin (kritik) olduğunu zannetmiyorum. Tabii uzun vadede yabancı sermayeyi teşvik konusu, o problemler düşünülebilir. Ama şu anda Türkiye'nin problemini çözmek için yabancı sermayeyi ben vazgeçilmez görmüyorum. Yabancı krediyi ise vazgeçilmez görüyorum. Sermaye 1 milyon girerse, kredi 1 milyar gelir.

ALKİN : Ben Sayın Aksoy'dan bir noktayı öğrenmek istiyorum. Bir yandan kısa sürede bir çözümden, öte yandan açığı 5-10 yıl gibi bir sürede devamlı finanse edecek dış kaynak bulmak uğraşısından sözetti. Şimdi kısa dönem derken bu 5-10 yılı mı kastediyor? Bir de kendi hükümleri ile bir parça çelişen 2 örnek verdi. İngiltere ve İtalya... Acaba İngiltere ve İtalya bu dış kaynak olanaklarını sağladıklarında gerçekten yapıları değişmiş midir? Yani İngiltere ve İtalya bugün temelli sorunlarını çözmüş durumda mıdır? Eğer İngiltere ve İtalya gibi iki ekonomi, dış finansman aktarmakla sorunlarını temelden çözemiyorlarsa, Türkiye bu yapıyla devamlı dış açığını dış kaynaklarla finanse etmek olanacağını bulabilecek midir? Eğer döviz üretmiyorsa büyüme hızının ne anlamı var? Bizim gibi bir ülke % 7,5 büyümüş ama döviz gereksinimini karşılayacak döviz üretmiyorsa, kalkınmayı finanse edecek dış kaynağı devamlı nasıl bulabilir? Bir yerde bunu geri ödemenin olanağının kalmayacağı bir sınıra dayabiliriz. Bu yapı içerisinde devamlı dış açığımızı finanse edecek kaynağı gerçekten bulabilir miyiz? Çünkü boyutlar korkutuyor. Ekonomi hız aldıkça dış kaynak ihtiyacı büyüyor. İhracatın bu önlemlerle yada benzer önlemlerle sığrama yapması da olanaksız. Önümüzdeki dış açık tahminlerine baktığımızda böyle bir uzun ya da kısa dönemli bir kaynak bulmak olanağımız var mı? Haydi 6 ayı kurtarmak için IMF bize yeşil ışık yaksın. Bir takım olanaklar sağlansın. Ama önümüzde 4-8-12 milyarlar gibi dış açık projeksiyonları var, 1980 lere doğru. Dünyada bunu finanse edecek kuruluş var mı? Özel bankerler yada uluslararası kuruluşlar çerçevesinde? Ben bunu sağlamak istiyorum Sayın Aksoy'dan...

AKSOY : Bir noktayı açıklayayım: Ben Türkiye döviz üretimini ihmâl et-sin demedim. Türkiye'nin elbette döviz üretmesi lazım. Nitekim IMF ile anlaşma

derken, IMF ile anlaşmanın ne olacağını konuşmadık, onu konuşalım. Şahsen yaptığım temaslardan, IMF'nin şu andaki tedbirleri yeterli bulmadığını duydum. IMF'nin ikinci bir devalüasyon isteyip istemediği, bundan başka Hükümetimiz için en büyük sorun olacak bir ücret dondurma politikasını isteyip istemediği konusu var. Belki karşılıklı tavizler verilerek IMF bundan vazgeçebilir. Bunu ben bilmem. IMF'deki teknisyenlerin belki başka şartlar ileri sürerek ücret dondurmaktan vazgeçebilmeleri mümkündür. Yalnız bir de üçüncü olarak IMF buraya tekrar gelirse, Türkiye'nin 2-3 yıllık programına bakmak isteyeceklerdir. Merkez Bankasının kredilerinin nerelerde kullanıldığına çok yakından bakacaktır. Yabancı bankacılar bizi tahmin ettiğimizden daha iyi tahlil ederler. Onlara göre kendi gelirleri ile kendi harcamalarını finanse edebilen bir hükümetin parası kuvvetli olur. Ve buna ek olarak da kur ayarlamasını iyi yaparsa o hükümet dış ticaret açığı vermez. Ekonomik tedbirler paketinde Hükümetin şu açık finansman denilen şeyi durduracağı söyleniyor. İşte IMF açık finansmana gitmemeyi Türkiye acaba kaç yıl devam ettirebilir bunu öğrenmek istiyecektir. Bazı ülkelerin Merkez Bankaları kuvvetli olarak tanınırlar. Bizimki öyle tanınmıyor. Almanya'da Bundes Bank'ın politikası Hükümetin politikasından ayrıdır. Demek ki, IMF ile anlaşmak demek, 6 aylık bir problem olmuyor. 2-3 yıllık bir problem oluyor. Öte yandan tabiidir ki, Türkiye'nin borçlandıktan sonra ana politikasını da değiştirmesi zorunlu. Yani mutlaka döviz üreten sahalara kayması gerek. İngiltere ve İtalya'ya değindiniz: Doğru, İngiltere ve İtalya IMF ile anlaşarak iç sorunlarını çözememişlerdir. Ama ben şahsen Türkiye'nin İngiltere ve İtalya'ya göre bazı avantajları olduğunu düşünüyorum. İngiltere'nin fabrikalarının çok, ama çok esti olması, İngiliz sendikalarının durumu İngiltere için önemli hendikaplardır.

ALKİN : İngiltereyi bir yatırım tebelliği içersine girmiş bir ekonomi olarak düşünebiliriz. Genellikle sabit sermaye artış hızı son derece düşük. Bu düşüklük 20. Yüzyılın başlarında başlamış. Fakat II. Dünya Savaşının başlangıcına kadar İngiliz Uluslar Topluluğu içerisindeki olanaklar İngiliz ekonomisini götürmüş. Ama daha 2. Dünya Savaşı başlayınca hastalık ortaya çıkmış ve İngiltere Sayın Aksoy'un da söylediği gibi toplumun yapısı, sendikaların yapısı, politikanın yapısı gereği bu hastalığı düzeltebilecek önlemleri de alamamış bir türlü. O günden bugüne git gide zafiyet daha ziyade ortaya çıkıyor. Yatırım yapamayan bir ülke, sabit sermayesi çoğalamayan bir ülke. Bu nedenle Kuzey Denizinde bulunan petrol olanaklarının da çöle düşmüş kar gibi eriyip gideceğini, bir çare olamayacağını tahmin ederim.

AKSOY : Şimdi, dünyada pozitif ödeme dengesi veren ülkeler var. Bir de aksi denge veren ülkeler var. Pozitif dengelilerden para çıkıyor, bu para bankalara gidiyor. Bankalar bu parayı kime verecek? Üstüne oturamazlar; faiz ödüyorlar. Bu parayı bizim gibi negatif dengeli ülkelerin açığını kapatmak için verecekler. Burada borçlanmak kendi başına kötü bir şey değildir. Bir şirket alınız: Bu şirketin sermayesi var, biraz da dışardan borç para alır. Çünkü borç parayı işletmek işine gelir. Borç para randımanını artırır sermayenin. Şirket büyür. Hiç bir zaman şirket bütün borçlarını ödemez ki.. Ödese zaten bu bir aptallık olur, randımansız olur öz sermaye için.. Asıl yapılacak olan akıllıca şey, bu öz sermaye borçlanma oranını iyi tutmak, aşırı borçlanmamak. Önemli olan bu. Her zaman yeniden borçlanabilme durumunda kendimizi muhafaza etmesini bilmeliyiz. Kalkınmakta olan bir ülkenin döviz giderleriyle gelirleri arasında bir fark olabilir. Bu farkı normal tutarsa, bunu akıllı bir şekilde finanse etmesini bilirse bu oyunu uzun bir süre sürdürebilir.

ALKİN : Şimdiye kadar gelir dağılımı bozukluğu ve işsizlik diye spekülasyonu yapılan durum Türkiye'de büyük toplumsal, hatta ekonomik sorun yaratmadı. Fakat şimdi ikilem gitgide ortaya çıkıyor. Bir yerde kent kesimi bir tarafta kırsal kesim var ve gelir dağılımı çarpıklığı giderek bu iki kesim arasında ortaya çıkmaya başladı. Kentin içindeki gruplar arasında ve kırsal kesimdeki gruplar arasında değil, özellikle kentsel kesimle kırsal kesim arasında gelir dağılımı çarpıklığı olarak ortaya çıkıyor. Beş yıl önce Sayın Hatiboğlu teşhis etmişti ama kimse döviz dar boğazının bu boyutlara geleceğine inanmıyordu. Bu döviz dar boğazı sorunu bugün atlatılsa bile, yarın ekonominin ve toplumun, özellikle siyasal hayatın karşısındaki en önemli sorun, bu ikilemin yaratacağı sorun olacak. Eğer istihdam artışı sağlanamayacaksa; bu döviz dar boğazı atlatıldıktan sonra, döviz üretirken istihdam da üretmez duruma gelecek olursak, bunun sonucu sadece ekonomik değil siyasal bir çıkmaz olur.

HATİBOĞLU : Sayın Alkin'in değindiği noktayı vurgulamak ve yerine koymak istiyorum. İzin vererseniz Sayın Alkin'in köy ve şehir kesimi arasında işaret ettiği farkı rakamlarla ifade edeceğim. Dünyadaki istatistiklere göre iktisaden gelişmiş ülkelerde, İngiltere, ABD gibi kentsel nüfusla tarımsal nüfusun ortalama geliri arasında bir fark yoktur. Buna karşılık Hindistan, Pakistan gibi çok geri kalmış ülkelerde kentsel nüfusun geliri tarımsal nüfusa göre % 60 daha fazladır. Türkiye düzeyindeki Lâtin Amerika ülkelerinde ise bu oran 100'e 236'dır. Yani tarımsal alanlarda 100 lira kazanan bir kimse o kişiyi kentsel alana getirdiğiniz zaman 236 lira kazanır. Yani katsayı birinde, 1,6, ötekilerde 2,36'dır. Acaba Türkiye'de bu oran nedir? Türkiye'de bu oran 1974 senesine göre 5'dir. Tarımda 100 lira kazanan kimse şehirlere gittiği zaman 500 lira kazanıyor. Sayın Alkin'in söylediği ayrımı rakamlandırmak için söylüyorum. Bu rakam 1975—76 larda Ecevit'in vermiş olduğu yüksek tarım fiyatları sebebi ile 4'e inmiştir. 1977 rakamlarını henüz bilmiyoruz. Ama kanımca bu rakam yine 4,5'a çıkmış olmalıdır. Sayın Alkin'in işaret ettiği problem Türkiye'nin en önemli problemidir. Bundan hareket etmek suretiyle öyle önemli sonuçlar çıkarmak mümkündür ki, oysa, Türkiye'de bu konu gereğince işlenmemiştir. Bu konudaki çalışmalarımı çok yakında yayınlanacak olan İngilizce üç kitabımda ortaya koydum. Eğer isterseniz birkaç tane önemli sonuca işaret edeyim: Türkiye'nin döviz darboğazının, Türkiye'nin yeterli derecede ihracat yapamamasının, aksine, Türkiye'nin fazla ithalât yapmasının en önemli sebebi budur. Çünkü Türkiye'de tarımda çalışan ve 100 TL. kazanan bir işçiyi tarımsal olmayan alana getirdiğiniz zaman buna 400—450 lira veriyorsunuz. Onun emeğini birden bire 4,5 misli pahalılaştırıyorsunuz. Türkiye'nin ihracatı bildiği gibi büyük ölçüde tarıma dayalı ve tarımsal olmayan ihracatımızın oranı resmi rakamlarda biraz daha yüksek gösterilmesine rağmen çok düşük. Çünkü resmi rakamlardaki tarımsal olmayan ihracat da büyük ölçüde tarıma dayanmaktadır. Oysa dünya tecrübeleri göstermektedir ki, ülkeler geliştikçe; tarımsal olan ihracatın oranı azalmakta, buna karşılık tarımsal ihracatın oranı yükselmektedir. Türkiye'de ise tarımda çalışan bir kişiyi tarımsal olmayan, alana getirdiğiniz zaman ve buna 100 yerine 450 lira verdiğiniz takdirde bu yüksek ücretlerle sizin ihracat yapma olanağınız kalmaz.

DURAKBAŞA : Yani sanayide ihracat yapma olanağınız yok.

HATİBOĞLU : Tarımsal olmayan malları ihraç etme olanağınız yok.

DURAKBAŞA : Sayın Hatiboğlu, ancak bizde tarımdaki ücretler o kadar düşük ki, onun 4,5 katını alsanız bile dış ülkelerle mukayese ettiğiniz zaman acaba nasıl bir tablo ortaya çıkıyor?

HATİBOĞLU : Hemen onu cevaplandırayım: Bu düşünce kesinlikle doğru değil. İhracatı dikkate alırsak, tarımsal kesimde ücretler normal, sınai kesimde ise yüksektir. Tarımda ücretler düşük olsaydı Türkiye tarım ürünlerini şimdiye göre çok daha fazla ihraç edebilirdi. 1—2 rakama gideyim isterseniz. 1970—75 yılları arasında Türkiye'de kırsal nüfus 1,2 oranında artmış. Fakat kentsel nüfus, % 4 oranında artmış. Zaten Türkiye'nin iktisaden gelişmesi için ister istemez bu olacak: Tarım nüfusumuz sabit kalacak, ya da artacak, kentsel nüfusumuz da çok daha fazla artacak. Ancak Türkiye'nin ihracat yapabilmesi için kentsel nüfus ücretinin tarımdakine göre bu kadar yüksek olması gerek. Türkiye'de ekonomik meseleler yanlış düşünülüyor. Bunlar arasında bir tanesi var ki, çok önemli. Deniliyor ki, niye işçi ücretleri ile uğraşılınsın? Çünkü bir fabrikaya bakarsanız işçi ücretleri fabrikada % 30'u teşkil eder % 70'i de diğer maliyetlerdir. Bu düşünce tamamen yanlış. Bir fabrika için öyledir, ama tüm ekonomiyi düşündüğümüz takdirde bu rakamlar tamamen tersine döner. Evet bir fabrika için ücretler % 30 diğer ödemeler % 70'dir ama, onun diğer ödemelerinin içinde, yine, % 30, % 70 vardır. Sonunda tersine ücretlerin tümü herhalde % 70 civarında bir rakam çıkarmak zorundadır. Bunu kabul ettiğiniz takdirde yüksek ücretlerle ihracatınızı arttıramazsınız. Eğer Sayın Durakbaşa'nın dediği gibi, -tarım ücretlerini daha yükseltelim, tarımsal olmayan kısımları aynı bırakalım, böylece bu fark azalacaktır» desek buna olanak yoktur. Şu bakımdan: bunu yaptığınız takdirde Türkiye'nin zaten şişirilmiş olan fert başına Milli Gelirini — uluslararası rakamlara döndüğümüz zaman 1000 \$ dir —. O zaman 2000 \$ yaparsınız, ve Türkiye, bugün İtalya, Avusturya seviyesinde bir fert başına Milli Gelire ulaşmış olur.

DURAKBAŞA : Sayın Hatiboğlu, yalnız ben şunu izin verirseniz belirtmek istemişim: Diyorsunuz ki, Türkiye'de tarımda ücretler 1'se sanayide 4,5 tur. Böyle olunca da sanayinin dış ülkelerle rekabet olasılığı ortadan kalkıyor. Ben de diyorum ki, Türkiye'de tarım kesimindeki ücretler o kadar düşük ki, — ama siz bilmiyorum bu görüşe katılıyor musunuz? — onun 4,5 katını almış olmak aslında acaba dış ülkelerle rekabeti ortadan kaldırır mı? Çünkü zaten baz düşük olursa 1'in 4,5 katını almak bilmem İngiltere'deki sanayi işçisinin ücretine göre yine de düşük kalıyorsa, ihracatın sırf bundan dolayı tıkanması gerekmez gibi geliyor insana.

HATİBOĞLU : Efendim, sorduğunuz şeye ben yine cevap vereceğim. Sizin dediğinizi yapsak, yani sanayide kazanılan ortalama geliri aynı bıraksak ve tarımda kazanılan sizin düşük dediğiniz ücretleri faraza % 50 civarında artıracak olsak, o zaman Türkiye'de Fert Başına Milli Gelir Avusturya gibi olur. Eğer siz Türkiye'nin zenginliğinin Avusturya kadar olduğunu kabul ederseniz o zaman sizin dediğinizi yapabiliriz. Ayrıca bir de tarımdaki ücretleri şimdi olduğundan 1 TL. daha yükseltecek olursanız o zaman şimdi yapmış olduğunuz ihracatı dahi yapamazsınız. Bu çok önemli bir nokta.

DURAKBAŞA : Buyrun sayın Aksoy..

AKSOY : Bir şey soracaktım. Bu 1'e 4,5 rakamı yapılırken, 4,5'un sıhhati üzerinde duracaktım. 4,5'un sıhhatini alırsak iki şey çıkıyor: Birincisi, bir sendikaya girmiş olan işçi demek ki, çok fazla para alıyor. İkincisi bu 4,5 katsayısına varırken acaba yalnız sendikaları mı aldık, yoksa ve diğer çok daha az gelir kazananları, sendikaya bağlı olmayanları ve gizli işsizliği de dikkate aldık mı?

HATİBOĞLU : Sorunuza çok teşekkür ederim. Sanırım ki, sizi tatmin edecek şekilde cevap vereceğim. Türkiye'de ihracat açısından hem sendikalı kentsel işçilerin ücreti son derecede yüksektir, hem de Türkiye'de sendikalı olsun ya da olma-

sın meselâ bir profesörün, bir bankacının, bir ayakkabı boyacısının ücreti eğer şehirde çalışıyorsa herkesinki gibi nisbi olarak yüksektir. Yalnız sendikali işçilerin ücretinin göze batmasının önemli sebebi vardır. Çünkü Türkiye'nin ihraç kapasitesini, ihraç imkânını veren kişiler, o kişilerdir. Eger Türkiye'de ihracat yapılırsa nisbi olarak o kişilerin ücretinin düşürülmesi lâzım. Yalnız ben ücretler düşmesi lâzımdır derken, yalnız sendikalıların değil bütün kentsel kesimin ücretleri ile tarımsal kesimde çalışan kimselerin ortalama kazançlarının birbirine daha yakın olmasını kastediyorum. Ve bu yakınlaşma ihracat bakımından sınai kesimdeki ücretlerin düşürülmesi sureti ile sağlanacaktır. Devalüasyon bunun yollarından biridir.

URAS : Şimdi burada bir saplama yapmak istiyorum. Münakaşalar o cepheye geldi ki, Türkiye'de işçiler mutlu azınlıktır diye bir lâf dolaşiyor, biz de mutlu azınlığın ücretlerine göz dikmiş hale keldik. Burada açıklamaya gerek var. Bilmem belki Hocam da öyle mi düşünüyor- Ben kendi fikrimi söyleyeyim: İşçilerin işçilik ücretleri Türkiye'de toplam maliyetin diğer faktörleri ile birlikte iç fiyatlarla dış fiyatların dengesini bozacak şekilde gelişmektedir. Fakat bu demek değildir ki, işçinin satın alma gücü Türkiye'de diğer ülkelerden daha yüksektir. İki tamamen ayrı faktördür. Yani Türkiye'de ekonomicideki bir takım çarpıklıkların sonucu olarak işçi ücretleri ve diğer üretim faktörleri, birim üretimlerin nisbi fiyat ilişkisinin dış fiyatlara göre yüksek olmasına neden olmaktadır. Bunun için de cari kur üzerinden Türkiye'deki saat başı işçi ücreti ile diğer ülkelerdeki işçi ücretleri karşılaştırılmasında Türkiye'deki işçi ücretleri fazla gibi görünmeğe başlamıştır. Bu işin bir yanısıdır. Ama öbür yanını aldığınız zaman, yani bireysel olarak işçinin eline geçen paranın satın alma gücünü, diğer sabit gelirlielerin satın alma gücü ile birlikte, hatta demin sizin söz ettiğiniz tarımsal üretimin nisbi fiyatının yüksek olmasına neden olan köylünün eline geçen paranın satın alma gücünü dikkate aldığımız zaman, bunların Türkiye'de insanca yaşama düzeyini sağlayamayacak ölçülerde olduğunu görürsünüz. Öyleyse işçi ücretlerini düşürelim, herşey düzelir demekle mesele hallolmuyor. Mesele yapı bozukluğunun sonucu, yansımaları burada görülmüş oluyor. Fakat önce göze çarpan, işçi ücretlerinin yüksekliğinin nihai olarak malların rekâbet edilebilirlik gücünü ortadan kaldırması gibi oluyor, bilmem doğru mu?

HATİBOĞLU : Çok doğru. Aynı şeyleri konuştuk Sayın Uras'la. İsterseniz sorunuza birazcık daha cevap vereyim. Aslında çok önemli sonuçları var. Bir tanesini daha söyleyeyim: Türkiye'nin ihracatının yüksek olmamasının sebebi budur. Ayrıca Türkiye'nin ithalatının olması gerekenden yüksek olmasının sebebi de budur. Türkiye'de kentsel kesimin gelirleri nisbi olarak o kadar yüksektir ki, onlar o kadar yüksek bir talep fazlası yaratmaktadır ki, o talep fazlası dolayısıyla bu problem var. Şimdi bankacılık yönünden de bir sonucu var. Onu da söyleyeyim: Türkiye'de bankacılığın bu şekilde israfa sebep olması, Türkiye'de dünyanın en pahalı, en müsrif bankacılığının yapılmasının sebebi de budur. Türkiye'de kentsel kesimde o kadar yüksek rantlar kazanılmaktadır ki, o rantların önemli bir kısmı bankacılık sistemine girmektedir. Çünkü bankaclar ortalama % 5'den fon alırlar ve o fonu İstihsal Vergisi çıkarıldıktan sonra ortalama olarak % 17—18 den satarlar. Dünyada bu kadar farkın olduğu hiçbir ülke yoktur. Ve bunun da olmasının yegane sebebi, Sayın Alkin'in ortaya attığı ve benim de rakamlarla kendisini desteklemek istediğim o büyük farktır. Ama bunun daha birçok sonucu olacaktır. Yani tarımsal kesimle tarımsal olmayan kesim arasındaki 4—4,5 dediğimiz katsayısının.

AKSOY : Yani bu mudur sebep bankaların israf etmesinde?

HATİBOĞLU : Türkiye'de en derinindeki sebep budur tabii. Türkiye'de eğer tarımsal kesimlerle tarımsal olmayan kesimler arasındaki fark, dünya ölçülerine göre 2,33 civarında olsa idi, bu banka israfı ortaya çıkmıyacaktı.

AKSOY : Anlayamıyorum, yani bankada çalışan personel çok fazla para mı kazanıyor?

HATİBOĞLU : Bu mesele son derece zor ve uzun. Sorunuza kısa cevap vermek için şöyle söyleyeyim: Türkiye'de bankacılığın maliyeti sadece personelin almış olduğu ücret değildir. Türkiye'de bankacılığın maliyeti % 5 ile % 18 arasındaki rakamdır. O rakamın büyük olabileceği olanağı vardır. Eğer Türkiye'de kırsal kesimle kentsel kesim arasında bu büyük fark olmasaydı bu farklar ortaya çıkmıyacaktı.

AKSOY : Bankalarda maliyetler üzerinde 4—5 yıl geriye giden çalışma yaptığım için şöyle söyleyeyim. Ortalama olarak mevduat faizi maliyetinin % 4-5 civarında olduğunda hemfikirim. Personel giderleri mevduata göre bazı bankalarda % 2,60 a kadar düşük ve bazı bankalarda % 5 kadar yüksektir, 100 liralık mevduata göre. Ben en kötüsünü, % 5'i alayım, % 10 eder toplam maliyet. Bankaların verimi yalnız sizin söylediğiniz gibi % 18 değil, % 14'de değildir. Türk bankalarının verimi % 12,5-13 civarındadır. Bunun sebebi faiz olarak % 11,5 ve bazan % 2 komisyon alırlar. Orta vadelielerde % 14 alırlar. Benim hesabıma göre aradaki fark % 3'dür. Yalnız burada maliyet derken sizin bankalarda maliyetin personel maliyeti olmadığını görüşünüze değindim. Esasında maliyet muhakkak ki, personeldir, şubelerdir. Onun için ben sizin aksinize esas israfı personel maliyetinde ve bunun esas sebebini de Türk Bankacılığının bir know-how'a sahip olmamasında görüyorum. Her şubede 20 tane adamın oturması, ufaklık birşey için üç tane imza alınması gibi şeylere bağhyorum. Yani bizim bankacılığımız 1850 lerin Fransız Bankacılığıdır. Ben bunu böyle görüyorum. Nasıl Amerikan Bankaları Londra'ya gidip şube açınca tüm İngiliz Bankalarını değiştirmişler ve İngiliz Bankaları da onlar gibi verimli şekilde çalışmaya başlamışlarsa, inşallah Türk Bankacılığı da bir gün o verimliliğine ulaşır.

URAS : Efendim Sayın Aksoy'un coşku ile belirttiği gerçekleri biz Yıllık Programlarda ve Kalkınma Planlarında 1964—65'lerde söyledik. Hatta bir de komite kurduk, Türk Bankacılığının Reorganizasyonu Projesi diye. Onu yürüttük, onun içinde rakamlarla döktük, fakat kimse aldırmadı Türkiye'de banka sisteminde, spread (fark) Sayın Hatiboğlu Hocamızın belirttiği gibi çok büyüktür ama, bunun bir nedeni vardır. Türk Bankacılık sistemi hiçbir zaman rasyonalizasyona yönelmemektedir. Bunun gereğini duymamaktadır. Çünkü Türkiye'de para kit kaynaktır. Bankalar o parayı istediği fiyata satabilmektedir. Bugün bankanın masraflı varsa, para maliyeti üzerine koymakta, üstelik onun üstüne de istediği ölçüde kârını ekleyebilmektedir. Bankalar ona göre istediği fiyattan parayı satabilmektedir. Bu ortam olduğu müddetçe Türkiye'de banka sistemi hiçbir şekilde değişikliğe gitmez. Türkiye'de devlet bankalarına sıfırdan fon verseniz, kamu kaynaklarından yahut sosyal sigortalardan o bankalar bu sıfırdan aldığı kaynağın üstüne asgari % 6 bir idare masraflı yüklerle ve ondan sonra halka satarlar. Bu demek değildir ki, Türkiye'de banka sistemimiz rasyonalizasyona gitmez. Ta ki, onun elinden istediği gibi kârına göre fiyatları ayarlayabilme olasılığını kaldırırınız.

DURAKBAŞA : Anladığım kadar esas itibariyle bankacılıkta maliyetlerin yüksekliği konusunda aramızda farklı bir görüş yok. Fakat bu maliyetleri azaltmak için tedbirler nedir? Tabii bu başlıbaşına büyük bir mesele. Ayrıca tetkik edilmesi lazım. Yalnız ben Sayın Hatiboğlu'nun şu sözünün anlamını daha açık olarak tes-

bit etmek istiyorum. Yani kırsal kesimle kentsel kesim arasında eğer böyle bir fark olmasaydı bankacılık sistemi de bu kadar pahalı çalışmazdı buyuruyor. Aca-ba bu neden böyledir? Bunu kısaca lütfen açıkla mısınız?

HATİBOĞLU : Şimdi Sayın Durakbaşa, bu mesele son derece zor ve dalı bu-daklı bir mesele. Oysa bugünkü oturumumuzun konusu daha çok Türkiye'nin ali-nan tedbirlerle ilgili meseleleri. Eğer müsaade ederseniz kestirmeden 1—2 cümle söyleyeyim. Çünkü Türkiye'de kentsel kesim büyük ölçüde, kazanması gerekenden büyük para kazanmaktadır. Büyük para kazanan kesimin önemli finansman ihti-yaçları olacaktır. O finansman ihtiyacını da, ki son zamanlarda 200 milyar lirayı geçmiştir, bankalar karşılamaktadır. Çok para kazanan insan maydanoza da çok para verir..

DURAKBAŞA : Pahalı maliyete katlanabilir diyorsunuz. Peki o zaman bu şeyi düzeltmek için ne yapmalı? Bunu mecburuz söylemeğe. Bunu düzeltmek için, kırsal ve kentsel kesim arasındaki bu farklılığı azaltmak için ne yapmalı? Çünkü siz ihracat yapamamanızı buna bağladınız, ekonominin çarpıklığını buna bağladınız. Bankacılığın pahalılığını buna bağladınız. Mademki öyle, bunun düzeltilmesi için ne öneriyorsunuz?

HATİBOĞLU : Bu konuyu en kısa anlatmamı istiyorsanız iki saat konuşurum.

DURAKBAŞA : İki saat konuşmayacak şekilde. Çünkü siz bir varsayım, bir gö-rüş ileri sürdünüz. Ve bu görüş yeni bir görüş..

HATİBOĞLU : İki cümle söyleyeceğim. Bunu düzeltmenin bir tek yolu vardır: Önümüzdeki son 15 yıllık bir süre içinde Türkiye'nin kalkınma hızının geçmiş 10 yılda ortalama % 7 civarında olan kalkınma hızını ortalama % 4—5 arasına in-dirilmesidir. Bunu yapmadığınız müddetçe kesinlikle bu fark devam edecektir. Bü-tün problemleri ile beraber.

AKSOY : Bunu indirdiğiniz takdirde bu denge nasıl sağlanacak?

HATİBOĞLU : Bu da çok uzun bir mesele. Şu şekilde olacaktır; Sayın Aksoy: Türkiye'nin tarımının her yıl % 3,8 civarında artma olanağı var. Rakamlar öyle gösteriyor. Her yıl tarımsal gelir, tarımsal katma değer % 3,5—4 arasında artma olanağı var. Geçmiş yıllarda tarımsal olmayan kesimin milli gelire payı ortalama % 8—9 civarında artmış.

AKSOY : Hizmet dahil mi?

HATİBOĞLU : Herşey dahil. Tarımın haricindeki herşey.. Sanayi, hizmet, nak-liye v.s. % 8—9 civarında artmış. Dolayısıyla Türkiye'nin milli gelirinin artması-nın temel sebebi onun % 8—9 artması olmuş. O % 8—9 oranında artarken bu 2,38 civarında olması gereken katsayı da, rakamlar da 5 lerde bulunmuş. Kısa-cası en basit şekilde eğer o 4—4,5 olan katsayının % 2 ye indirilmesini istiyorsanız tek bir olanak vardı. O da Türkiye'nin gelişme hızının % 4 le % 5 arasında tutul-masıdır. Bunu daha yüksek bir seviyede tuttuğunuz takdirde o zaman tarımdaki % 3,8 artışı da daha yükseğe çıkarmamız gerekir.

AKSOY : Yok mu onun imkânı

HATİBOĞLU : Onun da imkânı yoktur. Çünkü dünyadaki tarımsal gelir ar-tışı faraza 15—20 sene içinde ortalama % 2,5 olmuştur. Çok iyidir. Türkiye tarımda % 3,8'a ulaşmışsa harika bir rakamdır. Bunu artıramadığınız takdirde öbürünü de çıkaramazsınız. O bakımdan belirtmek istiyorum, Türkiye'de artık sermaye hâ-

sıla oranlarına dayanan, dünyanın her yerinde yapılan ve Türkiye'de de uygulanan ve bizim iktisatçılarımızın hep konuşmuş olduğu genel denge, kalkınma modellerinin olasılığı modası geçmiştir. Bunu yıllardan beri anlatamıyorum. Ama yakında bu görülecektir ki, bildiğimiz aletlerle Türkiye'yi ne konuşmalıyız, ne plânlamalıyız. Türkiye'de Sayın Alkin'in sözünü ettiği ve o sebeple de konuşmak istediğim, tarımla, kentsel kesim arasındaki katsayıyı 1/4,5 dan kesinlikle 1/3 ün altına indireceksiniz ki, işler düzelsin.

AKSOY : Şöyle özetleyebilir miyim? Benim anladığıma göre bu kırsal ve kentsel kesim farklılığı tarımsalın % 3, öbürünün % 8 büyümesinden ileri gelmektedir. Bunun çözümü diyorsunuz, % 3'ü mademki değiştiremiyoruz, % 8'i de % 3 ve ya % 4'e indirelim.

HATİBOĞLU : Hayır % 5—6 ya indireceğiz.

AKSOY : Ben bunu şahsen çözüm olarak görmüyorum. Biz yine % 8 de büyüyeceğiz ama öte yandan da İtalya'nın şimdi bulunduğu problemlere düşmemek için çareler arayacağız. Böyle % 7 ile kalkınan her ülke sonunda mutlaka İtalyanın problemlerine düşüyor. Belki başka modeller bulabiliriz. Japonya, Kore gibi.

DURAKBAŞA : İnsanın aklına başka örnekleri düşünerek bir çok başka sorular geliyor. Bu noktada anlaşılan bir büyük sistem Sayın Hatiboğlu'nun önerdiği Birbirine hep bağlı halkalar. Sorular diğer soruları çekiyor. Bu bakımdan biz bu sorunu bu toplantıda çözemeyeceğiz. İzin verirseniz, önceki konuşmalarımıza dönelim. Evet Buyrun Sayın Alkin..

ALKİN : Üç cümle ile isterseniz bunu kapatayım. Ana çelişkilerin nerede olduğunu göstermek açısından. Belki biraz sosyal siyasetçilerin konusuna giriyoruz. Sayın Durakbaşa mesele şu: Kentsel kesim içinde gelir dağılımı kendi içersinde gene bozuk. Bu gelir dağılımında üst tabakalara geçme özgürlüğü kısıtlanmış, biliyoruz. Bugün rekâbet etmeyen guruplar şeklinde adlandırılan çeşitli meslek gurupları var, çeşitli sektörler var. Bu durumda gelir dağılımında üst tabakaya geçme özgürlüğünü kullanamayan emekçi ne yapıyor? Ya sendika zorlaması, ya da kamu müdahalesine sığınıyor. Bu da içinde yaşadığımız olay. Bu, arkasından bir çelişki daha getiriyor. Kentsel kesimle kırsal kesim arasında gelir dağılımı çarpıklığını genişletiyor. Şimdi bakın bir olay var. Kentsel kesimde yukarı tabakalara geçme özgürlüğünü ancak sendika müdahalesi ve kamu müdahalesi ile gerçekleştiren emekçi bir yanda. Oysa, aynı toplumda kırsal kesimden kentsel kesime geçiş özgürlüğü var. Hem de tam özgürlük. Yani bugün yorganını sırtına alan şehir gelebiliyor. Bu ne yaratacak? Eğer biz büyüme hızından fedakârlığa başvurmayı da aynı büyüme hızını devam ettirirken bu gelenleri müknatis gibi şehre çekip istihdam olanakları sağlayamazsak, henüz daha tehlikesini göremediğimiz açık işsizliği bulacağız. Sckakta artık ideolojik nedenlerle değil, açlık nedeniyle döviz dolaştıran bir işsiz ordu ile önümüzdeki beş yıl içersinde karşılaşabiliriz. Ve bu sandığımız toplumsal bunalımların çok daha üstünde, batının bundan 40—50 yıl önce, Fransa'nın 2. Dünya Savaşından sonra yaşadığı bir toplumsal bunalımdır. Bırakın ekonomimizi, acaba siyasal rejimimiz böyle bir toplumsal bunalıma direnecek güçte mi? Ben bunu bugünden önlemleri düşünülmesi gereken, hatta döviz dar boğazından, çok daha önemli bir sorun olarak düşünüyorum. Bunun biricik çaresi istihdamı artırmaktır. Biz bu büyüme hızını istihdam artışına bağlamıyorsak, bu ücret farkının, kırsal kesimden kente çektiği adanaları istihdam edemeyeceksek bu bunalımın karşısına nasıl çıkacağız? Bütün sorun bence bu. Burada da kesmek gerekiyor herhalde..

DURAKBAŞA : Evet efendim, izin verirseniz mesele söylediğim gibi çok geniş anlaşıldığına göre ve bu meseleyi bu toplantıda çözümlenmez de mümkün değil. Sayın Hatiboğlu görüşmelerimizin başında birkaç noktaya işaret etmiştim. Devalüasyon konusu ve diğerleri. Acaba bunlar için ayrı ayrı lütfen görüş söyleyebilir misiniz?

HATİBOĞLU : Çok teşekkür ederim Sayın Durakbaşa. Ben de arkadaşlarımın görüşlerine katılıyorum. Geçen yıl Banka Dergisinde yayınlanan sonra kitap haline geçen bir yazımda 1976 yılında eğer % 50 oranında devalüasyon yapmazsak 1977 yılında % 100 devalüasyon yapmamız gerekecek demiştim. Yapılmadı. Şimdi 1977 geldi ve 77'deki devalüasyon % 100 olarak ortaya çıkıyor. Tabii % 10 devalüasyonla bu işi geçiştirmeye çalıştık. Bu kesinlikle mümkün değil..

AKSOY : Şimdi % 10 değil de % 25 devalüasyon yaptık. Ondan sonra da 2—3 sene süre ile açık finansınana gitmedik. Devalüasyona bir daha ihtiyaç olur mu?

HATİBOĞLU : Clur Sayın Aksoy.. Türkiye'de devalüasyon meselesi yalnız dış ticarete denge temini için yapılacak bir operasyon değildir. Türkiye'nin ulusal geliri bugün uluslararası ölçülere göre bulunması gerçekten % 50—60 oranında yüksektir. Bunun da sebebi yine gayet uzun problemdir. Tabii bu oturumda söyleyemeyiz. Yalnız sonucunu söylüyorum. Buna ilâve olarak, ayrıca dış ticaret dengesi vardır. İkisini bir araya getirdiğiniz zaman bu problemin çözümü için bu oranın % 100 civarında olması gerektiği ortaya çıkıyor. Yani şunu söylemek istiyorum : Türkiye'deki fiyat artışlarına bakarsak 70—77 arasında ve orada yapılan döviz ayarlamalarını da hesaba katarsak devalüasyon sanki % 50 civarında gözükür. Oysa mesele sadece onunla kalmıyor. Türkiye'de yaşayan 44 milyon insanı fakirleştirmek gerekiyor. Türkiye'nin bundan sonraki nesillerini yaşatabilmek için.. Fakirleştirmenin çok çeşitli yolları ve araçları var. Hepsinin bir arada alınması lâzım. Bunlardan bir tanesi devalüasyondur. Önce temas ettiğiniz mesele de onlardan biriydi. Kırsal kesim ile kentel kesim arasındaki farkın azaltılması, ki Sayın Alkin çok güzel temas etti, bu işsizlik probleminin çözümü de onunla çok yakından ilgili bir mesele. Bunları yapmadığınız takdirde kesinlikle çözemeyiz.

DURAKBAŞA : Öteden beri Sayın Hatiboğlu'nun devalüasyon nisbetleri üzerindeki önerileri, gelen önerilerin birkaç katı fazladır. Onun için bu konunun açıklanması da bir hayli uzun ve zor olacağı benziyor. Evet Sayın Hatiboğlu uygun görürseniz devalüasyondan sonraki konulara geçelim

HATİBOĞLU : Şimdi bizim iş hayatımızdan bazı yetkili kişilerle şu arada görüştüm, sanıyorlar ki, % 10 devalüasyon yapıldığı için şubattan beri bekleyen döviz transferleri açılacak. Ben peygamberlik yapmıyorum, ama çok kesin bir şey söyleyeyim. Türkiye'de bu % 10 devalüasyonlarla hatta Türkiye değil 45 milyon Dolar, bir yıl içinde 1,5 milyar Dolar da bulsa bu transferlerin açılmasına kesinlikle olanak yoktur. Şu mümkün. DCM'lerin % 30—50 sine ithal imkânı veriyorlar, o yolla bir miktar ithalat yapılabilir. Ya da sanayi malları ihracatının % 30—40'unu ithalat için serbest bırakılırsa o mekanizma işleyebilir. Türkiye'nin döviz olanakları ancak, şuna imkân verecektir: 1 — Türkiye petrol alabilecek, 2 — Bugün resmi rakamlara göre 77 de 400 milyon Dolar tutacak olan dış borçları ödeyebilecek. 3. — Yine resmi rakamlara göre 77'de 300 milyon Dolar tutacak dış harcamalarını — hacı, hoca hepsi dağılı — yapabilecek, 4 — Türkiye ilaç transferlerini yapabilecek ve Türkiye'nin nefesi buralarda kesilecektir.

DURAKBAŞA : Yani sanayinin ihtiyacı olan hammaddeyi temin edemeyecek..

HATİBOĞLU : İki yolla temin edebilecek: DÇM girişlerinin % 50'sinin ithalâta verilmesi ve sanayii ihracatının belirli bir yüzdesinin ihracatçı — sanayiciye ithalât imkânı olarak tanınması ile... Onun ilerisinde kimse ümit etmesin ki, Türkiye'de bu transferler açılacaktır. Buna imkân ve ihtimal yoktur.

DURAKBAŞA : Şimdi % 10 yaptı. Siz o % 10'un da yapmaz diyordunuz. Bu tahmininiz çıkmadı.

HATİBOĞLU : Hayır, bu hükümet devalüasyon yapamaz demiştim. Yapamadı zaten. % 10'u devalüasyon mu sayıyorsunuz...

DURAKBAŞA : Ama birkaç defa daha % 10 yaparsa?

HATİBOĞLU : Hiçbir şey yapamaz. Çünkü benim dediğim zamandan bir ay geçti. O bir ay içinde % 10 devalüasyon yaptı Hükümet ama, o bir ay içinde fiyatlar % 10 arttı. Yani Hükümet devalüasyon yapmadı demektir. Önümüzdeki 5—8 ay içinde Hükümet % 10 taksitlerle 2—3 defa daha devalüasyon yapacak olursa, fiyat artışları zaten onu alıp gidecek. Eğer gelecek yıl içinde gene bu masada konuşacak olursak, Türkiye'de pazara dönük bir rejim hâlâ mevcut olursa, Türkiye'nin politik, sosyal rejiminde bir değişiklik olmayacaksa o zaman ben diyeceğim ki, devalüasyonun % 150 oranında olması gerekir.

DURAKBAŞA : Buyrun Sayın Aksoy:

AKSOY : Sayın Hatiboğlu, ben hep açık finansman konusu üzerinde duruyorum. Türkiye açık finansman yoluna gitmez ise, enflasyon ne olacaktır? Durur mu durmaz mı?

HATİBOĞLU : Evet. Türkiye'nin bu yola gitmemesi olanağı yoktur. Eğer Türkiye bu yola gitmezse Türkiye'nin gelişme hızı değil şimdi DPT'nin tahmin ettiği gibi % 8 lerde olacak % 1 dahi olamaz. Bu bakımdan o olanağı ben görmüyorum. Daha kesin olarak cevap vereyim. Türkiye'de bu yıl % 35 in üstünde bir fiyat artışı olacak. Türkiye'de dediğim gibi önemli bir sosyal çalkantı, değişiklik olmadığı takdirde ve Türkiye'nin yöneticileri ve Türkiye'nin kamuoyu, Türkiye'nin muhalefeti, Türkiye'nin iktisatçıları hâlâ bu gerçeği anlamaz ve içlerine sindiremezlerse 1978 yılında fiyat artışının % 50 olmaması için hiçbir sebep olmaz. Önümüzdeki aylar içinde 1 milyar Dolar kredi bulacak olursak, o zaman Türkiye'de, enflasyon hızı yavaşlar. Ama onu bulamadığımız takdirde ben yavaşlayacağını sanmıyorum..

URAS : Türkiye'nin önümüzdeki günlerde dışardan tasarruf bulacağına benim inanım çok az. Ve ben sanıyorum ki, biz dışardan tasarruf bulmadıkça kendimize daha iyi geleceğiz. Biz iyice dibe vurmadan yukarıya çıkamayacağız gibi geliyor bana. Burada bir çelişki varmış görünüyor. Oysa yok. Çünkü, biz dışardan kolayca tasarruf buldukça, iş başındaki Hükümetin politik tutumu nedeniyle içerde rasyonel tedbirler arayamıyoruz. Bu 1850 lerden beri böyle olmuş. Eğer 1850 borçlanmasına giderseniz orada görürsünüz. Türkiye'de devlet içerde para bulmadığı ölçüde dışardan kolay para bulmağa gitmiş ve dışardan kolay para bulduğu ölçüde o paranın pahasına, ekonomiye ne gibi belâlar getireceğine bakmadan kolay kolay o paraları sonuna kadar almış. Şimdi aynen öyle bir ortama girdik gibi geliyor bana. Özellikle politik yapı ve ekonominin politizasyonu da buna imkân veriyor.

DURAKBAŞA : Buyrun Sayın Aksoy...

AKSOY : Sayın Hatiboğlu demin birşey dediniz de dikkatimi çekti. 1 milyar dış borç bulursa Türkiye enflasyon yavaşlayabilir dediniz. Oysa dış borçlanma dış tasarruf Türkiye'ye gelirse onu karşılayacak iç tasarruf olmadığı için aksine bu enflasyona yol açmaz mı? Acaba bir çözümlü mi var?

HATİBOĞLU : Var efendim. Tamamen ben ilk dediğim gibi düşünüyorum. Onun mekanizmasını anlatayım. Türkiye'ye 1 milyar Dolar geldiği takdirde o 1 milyar Dolar'ın Merkez Bankasına geldiğini farzedelim. Merkez Bankası bunu ithalatçılara 1 milyar Doların karşılığı bulunan 19 milyar TL. na satacaktır. Demekki ithalatçılar Merkez Bankasına 19 milyar TL. ödiyecektir. Ayrıca 1 milyar Dolar geldiği için o 1 milyar Dolar'ın % 30'u civarındadır Türkiye'de ortalama gümrük oranları, bunun % 30'u kadar olanını Devlete verecektir. Demek ki, şu halde 25 milyar TL. Devlete gidecektir. 1 milyar Dolarlık Türkiye kredi bulduğu takdirde para miktarı 25 milyar azalacaktır, kesinlikle. Devlet eğer meselâ 35 milyar TL. basacaksa 25 milyar eksik olarak 10 milyar TL. basar.. Yine enflasyon olacaktır ça, daha az olacaktır sanıyorum..

ALKİN : Öyle bir durumdayız ki, şimdi ithalât. döviz açığını finanse etmek için geldiğinden hiç TL. na dönüş olmuyor. Aksine TL. nı çekerek dışarı gidecek...

AKSOY : Niye ithalâtçılara vermesi lâzım 19 milyar TL. nı.

ALKİN : Transferi bekleyen 1,5 milyar Dolarlık ithalât talebini finanse edecek.

AKSOY : Zaten TL. nı almış Merkez Bankası, transferi yapmıyor. Merkez Bankasına verilecek olan Dolar'dır.

HATİBOĞLU : Şunu söyleyeyim: Türkiye'de 19 milyar Dolar dediğimiz bekleyen transferlerin 1 kuruş dahi azalmasına imkân yok. Onlardan bir kısmı verilecektir, yeni bir kısım kuyruğa girecektir. O bakımdan mekanizma böyle işliyor. Bir de şu var, 1975 — 76 de, Türkiye'de fiyatlar % 35—40 artmamışsa bunun sebebi ülkeye gelen DÇM'lerdir.

AKSOY : Ertesi yıl artmasının sebebi ise bir yıl önceki geliş midir?

HATİBOĞLU : Hayır Türkiye'de Merkez Bankasının meselâ en son bültenini biliyoruz, Türkiye'de para miktarının artmasının % 90 sebebi hiç ithalatçıların, özel sektörün, ekonominin ihtiyaçları ile uzaktan yakından ilgili değil, baştan aşağı bu KİT'lerin, normal devlet bütçesinin açığıdır.

AKSOY : Tamamen hemfikirim bu konuda.

DURAKBAŞA : Evet Sayın Hatiboğlu, diğer noktaları da rica edelim.

HATİBOĞLU : Belediyelerin fiyatlarda ne derecede etkili olacağı, tabii bir fantezi. Hükümet başından atıyor. CHP'li belediyelere veriyor. Basit bir politik oyun bu. Ve Türkiye'nin politikacılarının bu şekilde nasıl düşünülebileceğini aklım dahi almıyor. Belediyeler bu konuda hiçbir şey yapamaz. Türkiye'de para basıldığı sürece fiyatlar artacaktır. Müsaade ederseniz ben kâfi derecede konuştum. Sanırım ki, diğer arkadaşların da düşünceleri olacak.

DURAKBAŞA : Evet Sayın Alkin bu diğer noktalara değinmek ister misiniz? Yani bedelsiz ithalât konusu var..

ALKİN : Belediyelerin görevlendirilmesi, ya da Hükümetin bu yolla pahalılıkla mücadelesi. Biz tabii aslında Türkiye açısından sevinmesek de öğretim açısından yararlı oluyor. Çünkü böyle örnekler çıktıkça biz özellikle İktisat Fakültesi ikinci

sınıfında öğrencilerimize Fiyat Teorisini daha iyi anlatıyoruz. Yanlış tutumlara çok daha somut örnekler verebiliyoruz. Bedelsiz ithalâtın sınırlarının daraltılmasında herhalde amaç işçi dövizlerinin bu kanaldan değil normal kanallardan Türkiye'ye akışını sağlamak. Benim yine burada kanım, belli bir çoğunluğun kanısının tersi olacak, ben öyle sanıyorum ki, — geçmişteki bazı işçi dövizlerinin akış hızındaki değişmeler de beni kanıtıyor — bedelsiz ithalât kolaylıkları ne kadar daraltılmışsa işçi dövizini aktarması da resmi kanallardan o kadar yavaşlamıştır. Ben işçi dövizini pek inanmıyorum. Çünkü hemen başka mekanizmalar işçi dövizini meşru kanallardan başka kanallara çekebilecektir. Sonra bu lüks otomobil ithalâtı falan, ben ötedenberi bu hikâyeyi dinliyorum, lüks otomobil ithalâtının sınırlandırılmasını, bir kere de sınırlanabildiğini göremedim. Bunu ödeyebilecek kimseler olduktan sonra bu kanallar her zaman zorlanır, bunlar gösteriden ileri gidemeyecek gibime geliyor. Keşke olabilse.. Ama olabileceğine hiç inanmıyorum. Çok kısa dönemde tütün ve pamukta vergi iadesi bunların ihracatını hızlandırabilir. Yalnız sanırım oldukça geç kaldı. İhracat rejiminin açıklanması geç kaldı. Ayrıca yeni bir öneri de çıktı ortaya. Bakanlıkların ihracatın yürütülmesinde malların türüne göre paylaşılması. Sanayi Bakanlığı sanayi malları ihracatında, Tarım Bakanlığının tarımsal mallar ihracatında görevli kılınması. Ticaret Bakanlığı, Gümrük Tekel Bakanlığı, Maliye Bakanlığı arasında paylaşılan zaten karmaşık olan idari mekanizmanın daha karmaşık hale gelmesinden başka hiçbir şeye yaramıyacaktır sanıyorum. DÇM için bu yeni olanaklar 5 yıl vadeliilerin % 50 nin doğrudan ithalâta verilmesi. Sanırım burada DÇM'lerin vadesini uzatmak için önerilen bu önlemlerde bir temel eksiklik var. O da bir yıl ile 5 yıl arasında % 30—50 marjının çok dar olması, bu marj daha genişletilmiş olmalıydı. Bir ilâve edeceğim nokta da şu: Burada artık sanırım gayri ciddi olarak Türkiye ekonomisinin dikişlerini patlatarak dışarı açılmasına gidiliyor. Çünkü bu kararnameden sonra bir kararname daha kaldı, Merkez Bankasına getirip kendi tedarik ettiği dövizleri yatırımlar o döviz kadar ithalat yaparlar diyeceğiz. Ve böylece de artık dikişler atacak, ekonomi hiç uygun olmayan koşullardan dışarı açılmış gibi olacak...

AKSOY : Ben bir teknik konuya girmek istiyorum. DÇM, bir mevduattır. Bir yabancı bankanın diğer bir yabancı bankaya açtığı mevduattır. Bu iki banka arasında teleksle konfirme olur. Bir Amerikan Bankasını alınız: Amerikan Bankasındaki bir memur 1—2 yıldan uzun süreli borç vermeyi bir telekse bağlayamaz. Bunun beş yıl olabilmesi için bir borçlanma mukavelesi ister. Çünkü Amerikada aksi mümkün değildir. Bankacılık kurallarına göre mümkün değildir. Beş yıl vade ile borçlanma için bir borçlanma mukavelesi lazımdır ki, bunun tek çaresi özel dış kredidir. Şekil bakımından uzun vadeli DÇM diye birşey bekliyoruz.

DURAKBAŞA : Sayın Uras sizin bu konularda ekleyeceğimiz bir husus var mı acaba?

URAS : Hayır yok. Sadece bu DÇM sistemini çok zorladık. Artık bu işten vazgeçelim derim.

DURAKBAŞA : Efendim DÇM konusunu biz bu toplantılarımızda çeşitli defalar görüştük ve sanıyorum ki, şu noktaya varmıştık: Eğer ekonomi güçlü olursa kısa vadeli borçlanmalarını, normal olarak, piyasaya gidip DÇM kanalı ile almasında bir sakınca yoktur. Ama ekonomi böyle problemlili olursa, bu DÇM sistemi ekonominin zararına çalışır bir hale geliyor.

Toplantıyı izinizle bu noktada kapatıyorum. Teşekkürler ederim.

sermaye piyasasında bilirkişi

mentas

tasarruflarınızı en kârlı gelir kaynağınız yapar

Satın alınmak istenen tahvil ve hisse senetlerinin en kârlı seçimi, önce tecrübe, sonra da piyasa hareketlerini anında izlemeyi ve doğru yorumlamayı gerektirir. Mentaş bilir bunu.

Kuruluşların, tahvil ve hisse senetlerinin ihraç başarısı ise, sermaye piyasasında uzmanlığı, geniş bir tanıtımı ve önemle, iyi bir pazarlamayı gerektirir. Mentaş bilir bunu.

KURULUŞLAR:

- * Çıkaracağınız tahvil ve hisse senetlerinin organizasyonunu yapar, gerekirse tamamını satın alırız.
- * İhraç edeceğimiz tahvillerin plasmanı ile ilgili tüm işlemleri gerçekleştirir ve yürütürüz.

TASARRUF SAHİPLERİ:

- * Tasarruflarınızı yöneltmek istediğiniz menkul değerlere ilişkin en ayrıntılı bilgiyi verir, öneriler sunar, en kârlı alımı yapmanızı sağlarız.
- * Tahvil faizlerinizi ve hisse senedi temettü kuponlarınızı vadesine 15 gün kala aynen öderiz. Tahvil faizlerinizi vadesine enaz bir ay kala cüz'î bir indirimle satın alırız.
- * İsterseniz, portföyünüzü yönetir ve ücretsiz saklarız.
- * Satacağınız ya da satın alacağınız her kıymetin gerçek borsa rayicini, şirketimiz merkezindeki elektronik cihazların izleyebilirsiniz.
- * Satacağınız ve satın alacağınız her kıymeti yerinizde teslim alır, yerinizde teslim ederiz.
- * Haftada iki gün alış ve satış fiyat bülteni yayınlamaktayız. Adresinizi bildirirseniz hemen göndeririz.
- * Tecrübeli kadromuzla, ücretsiz, yatırım danışmanlığı için her an emrinizdeyiz.

"Sermaye piyasasında bilirkişi"

mentas

menkul değerler ticaret a.ş.

ALTIN REKLAM

Gümüşsuyu, İnönü caddesi No.70 Kat 2 Taksim - İSTANBUL
Telefon: 45 55 29 - 49 99 27 - 45 66 14 - 44 85 57 - 49 34 38

Üç değişik model... Sizin için!

RENAULT

Yetkili Satıcılarında

YANLIŞ UYGULAMADAN IMF SUÇLU MU? *

Çeviren : A. Doğan YALIM

Kemerleri sıkma ve sınırlama acı ilacının kabulü, ikrazların şartı olarak Uluslararası Para Fonu tarafından, ülkelere empoze edilen tipik taleplerdir. Borçlanan ülkelerin kredi değerliliğini tayin eden önemli bir uluslararası örgüt olarak hareket ettiğinden IMF tasdikinin, borçlunun IMF'in teklif edebileceğinden önemli derecede fazla krediler sağlayabilmesinde etkisi vardır. Bu nedenle IMF'in, tipik olarak dünyanın hemen her tarafında yazdığı reçeteleri dikkatle incelemekte ve bunların her durum için uygun olup olmadıklarını sormakta yarar vardır.

IMF'in, kredilerinin şartı olarak kabul ettirdiği «anlaşma şartları» açıklamamaktadır. Ancak kalkınan ülkelerdeki görünüm odur ki, IMF reçetesi yeknesaktır, moneterist ve konservatif olma eyilimindedir. Temel içeriği -kemerleri sıkma ve sınırlama- dünyanın her tarafında aynıdır. Bunlar gelişmiş ülkelerde de teklif olunan şartlardır. Ancak talepler, şüphesiz şartlara uygun olmalıdır ve uzun dönemli kalkınmayı amaçlayan zayıf endüstri ülkelerinin şartları, kısa süreli dengeyi devam ettirmeye çalışan gelişmiş ülkelerinkinden şüphesiz farklıdır.

Dar Görüş Açısı mı?

Uluslararası adalet ve Portekiz gibi düşük gelirli endüstri ülkelerinin uzun süreli kalkınma programlarının incelenmesi düşünceleri Uluslararası Para Fonunun şartlarına ve usullerine yabancıdır. Bu başlıbaşına önemli bir noktadır. Her ne kadar IMF, kalkınma meseleleri ile giderek daha fazla ilgileniyorsa da, bu meselelere, gereksiz derecede dar bir görüş açısı olan nisbeten kısa süreli ödemeler dengesi problemleri yönünden yaklaşmaktadır.

IMF'in yardım etmesi için kalkınan ülkelere beklenen düzenlemelerin neler olacağını tayin eden bir kaide yoktur. Tercih edilen düzenlemelerin seçimi için de kaide yoktur. Bu ülkelerin her biri kalkınma sürecinin değişik aşamalarında; her birinde değişik kurumlar, değişik üretim çeşitleri ve talep elastikiyetleri ve benzerleri vardır. Ödemeler dengesi güçlükleri deği-

şik kaynaklardan doğabilir; umulan devamlılık dereceleri ve sonuçları farklıdır. Bu ülkelerin herbirine aynı formülle yaklaşmanın yanlışlığı bundandır.

Portekiz olayında ve ona benzeyen diğerlerinde «acı ilaçlar»ın tümü uygulanmamalıdır. Latin Amerikanın baskılı kalkınma modeline uymayan bu ekonomiler, enflasyon ve büyük ödemeler dengesi açıkları dclayısıyla dikkatlerden kaçınması gereken ekonomik durgunluktan muzdariptirler. Bu ülkelerde, tipik olarak, gümrük tarifeleri yoluyla ithalatın kısıtlanması, kısmen bu tarifelerin yeterince yüksek tutulmaması nedeniyle, başarılı olamamıştır. Aynı şekilde ihracatın, özel kredi kolaylıklarıyla canlandırılması çabaları da yeterince etkili olamamıştır. Bu koşullarda, bedelinin ödenmesi gereken daraltıcı etkilerine rağmen, acı ilacın bir ögesi, devalüasyon uygun olabilir.

Ancak, şu anda Portekizde ve bazı diğer zayıf sanayi ülkelerinde en temel gerçek, büyük miktarda açık ve gizli işsizliğin ve belli bazı sektörlerde önemli atıl kapasitenin bulunmasıdır. Açıkça gerekli olan şey ekonomik genişlemeyi kamçılacak bir politikaadır.

Hükümet harcamalarında ve para arzının seviyesinde ve gelişme hızında tam bir azaltma «acı ilâcı» bu durumda, bir durgunluk halinde ABD ekonomisine gerekli olduğundan daha fazla gerekli değildir. Devalüasyonun, hakiki gelirlerin azalması suretiyle, daraltıcı etkileri giderilmelidir. Ekonomik politikada daralmaya değil genişlemeye önem verilmelidir.

Portekiz tipi olaylar için en önemli ders çok önceleri öğrenilmişti. İşsizlik ve atıl kapasite varken, yatırımlar tasarrufların seviyesi tarafından tayin edilmez; aksine tasarruflar, yatırım seviyesi tarafından tayin olunur. Halen tüketimin yüksek ve tasarrufların düşük olduğu doğrudur. Ancak, tüketim kısılrsa tasarrufların artacağı ve bu nedenle daha fazla yatırım yapılmasının mümkün olacağı genellikle doğru değildir. Gerçekte, tüketimin kısıtlanması, toplumun zrluklarını arttıracak, ekonomik durgunluğu hızlandıracak ve yatırımları daha da fazla kısıtlayacaktır.

Bu, aynı zamanda, belirsiz politik tatminsizlikleri aktif hale getirecek ve politik istikrarsızlığı arttıracaktır.

Yine de, ithal olunan malların tüketimi kısıtlanabilirse, yatırımlar için gerekli ve nadir döviz kaynaklarının serbest kalacağı doğrudur. Ancak, başarılı politikaların araştırılmasında dikkatli davranılması burada dahi önemlidir. Her şeyden önce, temel tüketim malları talebinin fiyat elastikiyeti düşüktür. Bu yüzden artan fiyatlar, tüketimin kısıtlanmasında nisbeten etkisiz olacaktır.

Bu yüzden tütün ve şeker gibi lüks olanları da dahil, temel tüketim malları fiyatlarının gümrük tarifeleri ya da vergiler ya da bunlara yapılan sub-

vansiyonların azaltılması yoluyla yükseltilmesi, bunların ithalatının azaltılmasına pek fazla yardımcı olmayacaktır. Bu yüzden kemerleri sıkma ve sınırlama acı ilacı etkisiz kalabilir. Daha da kötüsü temel malların fiyatları arttıkça hakiki gelirlerdeki azalma diğer malların talebini de azaltacaktır. Bu nedenle acı ilaç kullanılacaksa, bunun ekonomiyi deprese etmesini önleyecek bir panzehir mevcut olmalıdır.

Politik intiharlardan kaçınma :

Uluslararası kurumların öne sürdükleri yardım şartlarının gayri politik yada apolitik olduğu iddialarına karşın, programlarının uluslararası kabul edilebilirliğinin daha fazla olduğunu ve uluslararası destek sağlamaya yetenekli bulduklarını öne süren çeşitli politik gruplara bu kurumların yaklaşımlarının ve onlardan sağladıkları yardımların farklı olduğu da şüphesizdir.

Kalkınma için politik istikrar gerekli olduğunda, sonuçları sokak ayaklanmaları ve hükümetin düşmesi olabilecek kemerleri sıkma ve sınırlama reçeteleri faydalı değildir. Mahalli liderler için «cesaret» ve «basiret»in gerekliliği hakkında konuşmak yabancılar yönünden gayet kolaydır. Ancak mahalli liderler kendi durumları ile de ilgilenmek zorundadırlar ve nihai sonuçları politik intihar olarak tedbirleri almak istemezler. Bu yüzden, genel bir tüketim azaltması yoluyla kemerleri sıkma ve sınırlama acı ilacını uygulamak politik bakımdan mümkün olmayabilir. Bu tip bir politika öneren uluslararası ve ulusal ikraz kurumları genellikle politik intihar önermektedirler. Bu nedenle önerileri dikkate alınmayabilir; ya da önerilerinin uygulanması politik şiddet hareketlerine ve/veya reaksiyoner bir hükümete neden olabilir.

Bir bakıma problem kalkınma ekonomisinin eski bir meselesidir. Başlangıçta, genel bir fakirlik ve kaynak sıkıntısı mevcut olduğunda tasarrufların artırılmasındaki güçlükler yönünden formüle edilmişti.

Tasarrufları arttırmak için tüketimi kısma uğraşmak yerine ek gelirlerden ek tasarrufları teşvik etmenin kalkınmanın uygulanabilir yolu olduğu iddia edilmişti. Uluslararası ve ulusal kurumların ek yatırım kaynakları sağlayarak gelişmeyi kolaylaştırmaları gerektiği de iddia edilmişti.

Portekiz gibi bazı ülkeler için eski problemin yeni şekli şudur ki, hem kalkınma gereksinmesi hem de ekonomik durgunluk vardır. Bir miktar döviz sağlamak için tüketimi genel olarak kısıtlama politikasını uygulamak büyük bir hata ve tatbikatta ekonomide daha büyük bir durgunluğu zorlamak olacaktır.

Acı ve Tatlı :

Yapılabilir ve cazip olanı, acıyı tatlı ile karıştırarak selektif politikaları

uygulamaktır. Her şeyden önce ekonomide genel bir daralmayı zorlamak yanlıştır. Yatırım amaçlarıyla bütçe açıkları çoğu kez cazip olacaktır. Devalüasyonun ve tüketimdeki herhangi bir azalmanın daraltıcı etkilerini yok etmek için kamu ve özel yatırımları teşvik edici sarif programlar yoluyla «Kaynak kaydırılması» yapılmalıdır. İkinci olarak, ulusal ve uluslararası ik-raz kurumları, yardım için daraltıcı ve politik yönden denge bozucu şartları önermek yerine, istikrar ve kalkınma programlarını desteklemelidir.

Başka hiçbir şey değilse, Mısırdaiki son ayaklanmalar, tüketimdeki herhangi bir kısıtlamanın yükünün tamamı, protesto için sokağa dökülmeye en fazla hazır olan gruplar tarafından yüklenilmeyecek şekilde dağıtılması gerektiğini göstermiştir. Sınırlama ve kısıtlamaların yüklenilmesinde görünürde ve gerçekte adalet yoksa olacak budur.

Özet olarak, zayıf endüstri ülkeleri için geleneksel ödemeler dengesini sağlama politikası yeniden yönlendirilmelidir.

Açık veren bir ülkenin, döviz kazançları ve uzun vadeli sermaye hareketleri aracılığı ile, dış finansmanını önemli ölçüde sağlayabileceği araçların yaratılmasında bu yeniden yönlendirme, bir orta-uzun vadeli görünümüne önem vermelidir.

Ticarete yönelik bağımsızlığı tesis etmek için, yatırım programlarına mümkün en geniş sahayı ayırmak elzemdir. Kısa sürede bu gibi yatırım programları liberal dış finansmanı gerektirecektir.

Ancak bunların, iç talebi arttıracak işsizlik ve kapasite kullanımı yetersizliği gibi kısa süreli problemler ile baş etmede önemli avantajları ve kalkınmayı arttırma gibi uzun vadeli sonucu vardır.

Yatırıma (ticarete yön verme amaçlı yatırımlar dahil) bağılı bir ekonomik canlanma programı, yurt içi tamamlayıcı faktör olarak, tüketimdeki artışların frenlenmesini (ancak ekonomide durgunluk ve işsizlik pahasına tüketimi kısıtlamaya kalkışılmamalıdır) ve devletin sosyal harcamalarının, transferlerin ve vergilerin, yurtiçi sermaye ile uyumlu düzeylerde tutulmasını kapsamalıdır.

Yatırıma dönük bir strateji kaçınılmaz şekilde bir başka bakımdan gereklidir. Portekizdeki gibi politik kargaşalıklarla bir arada bulunan hakiki ücretlerdeki artışlar önlenemez. Halen bu artışlar başlıca bütçe açıkları, kredi yaratma ve rezerv kayıpları ile finanse edilmektedir. Bunun sonsuza dek devam etmesi, açıktır ki, olanaksızdır. Tek yol, daha yüksek hakiki ücretleri garantilemek için prodüktiviteyi önemli ölçüde arttıracak yatırımlar yoluyla bu ücret artışlarını muteber kılmaktır.

Bundan başka, zamanlama da önemlidir. Uluslar arası heyetler, önerdik-

leri acı ilaca bağıllığın bir göstergesi olarak, tam bir tedbirler paketinin uygulamasından hoşlanırlar. Tabiatıyla vaadlerden huzursuzluk duyarlar. Oysaki tamamı bir defada verildiğinde politik patlamalara neden olabilecek bir büyük ilaç dozu, zaman içine yayılıp gelişme ve kalkınma sözünün tutulduğunu gösteren adil politikalarla birlikte uygulandığında kabul edilebilir. Bu ise uluslararası heyetlerin misafir oldukları ülkeden sadece vaadler alarak ayrılmaları demektir. Ancak bu, geride yanan bir şehir bırakmaktan ya da politik şiddet hareketlerini ve/veya reaksiyoner bir hükümeti tahrik etmekten daha iyidir.

Nihayet, gelişen ülkelere şartlar dikte ettirirken IMF'in mütecevaz tutumu, gelişmiş ülkelere şartlar dikte ettirmedeki tutumu ile denk değildir. Bazı gelişmiş ülkelerin kambiyo kurları, ödemeler dengesi ve tüm makroekonomik politikaları ile düşük tutulmuş kambiyo kurlarında doğan devamlı ödemeler dengesi fazlaları, zayıf endüstri ülkelerinin problemlerinin kısmi kaynaklarıdır. Kendi döviz kurlarının aşırı değerlenmesinin tüm yükü yardımın bir şartı olarak kalkınan ülkelere yüklenmektedir.

Ne varki kalkınan ülkelerin döviz kurlarının aşırı değerlenmesi kısmen, bazı gelişmiş ülkelerin döviz kurlarının asıl değerlerinden düşük tutulmasının bir görüntüsüdür. Gelişen ülkelerdeki «aşırı gelişme»nin gelişmiş ülkelerdeki karşılığı yetersiz gelişmedir. Döviz kurlarını düzeltmeleri için az gelişmiş ülkeleri teker teker kandırmaya çalışmak yerine IMF'in, döviz kurları düşük değerlendirilmiş gelişmiş ülkeleri düzeltmelere ikna etmede daha ısrarlı olması yararlı ve problemin temel kaynağını teşhis olacaktır.

Zayıf endüstri ülkelerinin ödemeler dengesi problemlerinin kısa süreli denge problemi olmaktan çok uzun süreli kalkınma problemi olduğu burada iddia edilmiştir. Bu iddia doğru ise, uygun müesseseyi yardım kaynağının esas ilgisi ve tecrübesi kalkınma problemleri olmalıdır.

Tecrübesi başlıca kısa süreli problemlerde olduğundan, Milletlerarası Para Fonunun böyle bir kuruluş olup olmadığı hakiki bir sorudur. IMF'in kısmen tecrübesiz olduğu bu problemlerde Dünya Bankası uzmandır. Bu nedenle, zayıf sanayi ülkelere yardım aracı olarak IMF'in mi seçilmesi yoksa bu aracın Dünya Bankası mı olması suali üzerinde ciddiyetle düşünülmelidir. Uzun bir geçmişi olan her büyük kuruluş gibi Dünya Bankasının da kendine has kusurları vardır. Ancak en azından ve en önemli olarak Banka, uygun bir problemler grubu ile ilgilidir.

(*) A.B.D. Kongresi Ekonomi Birleşik Komitesi'ne, Massachusetts Institute of Technology Ekonomi Profesörü Richard S. Eckaus tarafından sunulan bir tebliğden özetlenerek Institutional Investor Dergisinin Eylül 1977 sayısında yayımlanan yazıdan çevrilmiştir.

Ülkemizin tek
"TAM HİZMET" sunan
Sermaye Piyasası Kuruluşu

MEBAN

Meban, tasarruflarını verimli, güvenilir kaynaklara yatırmak isteyenlere, finansman ve sermaye ihtiyaçları bulunan sınıı, ticarî kuruluşlara çağdaş yöntemlerle yardımcı olan yurdumuzda, kendi alanında "Tam Hizmet" sunan tek kuruluştur.

Meban'ın tasarruf sahiplerine sunduğu hizmetler:

- Tasarruflarını bir menkul değere yatırmayı düşünenlere en yüksek kârı sağlayan çeşitli öneriler sunmak.
- Elinizdeki Hisse senetlerini ve tahvilleri satmak, satın almak, değiştirmek.
- Hisse senedi ve tahvil piyasası hakkında tam ve geçekçi bilgi vermek, ücretsiz danışmanlık yapmak.
- Portföy işletme sistemimizle, sahip olduğunuz nakit ve menkul değerlere en yüksek verimi sağlamak.

Meban'ın kuruluşlara sunduğu hizmetler:

- Sınal ve ticarî kuruluşlara, hisse senedi ve tahvil ihraçlarında yardımcı olmak, bunları pazarlamak, gerektiğinde satışlarını garantil etmek.
- Finansman danışmanlığı yapmak.
- Portföy analizi yaparak, menkul değerlerinin verimlilik, güven ve likidite açısından bilimsel değerlendirmesini yapmak.
- Şirketlerin hisse senetlerinin bugünkü gerçek değerlerini saptamak.
- Şirket birleşmelerinde yardımcı olmak.
- Yurt içinden ve dışından finansman sağlamak.

MEBAN
MENKUL DEĞERLER BANKERLIK ve FİNANSMAN A.Ş.

İstiklal Cad. Odakule İş Merkezi, Kos: 17

Beyoğlu - İstanbul

Tel.: 442836 - 451765

SERMAYE PİYASASI

Nerededir, Nereye Gidiyor?

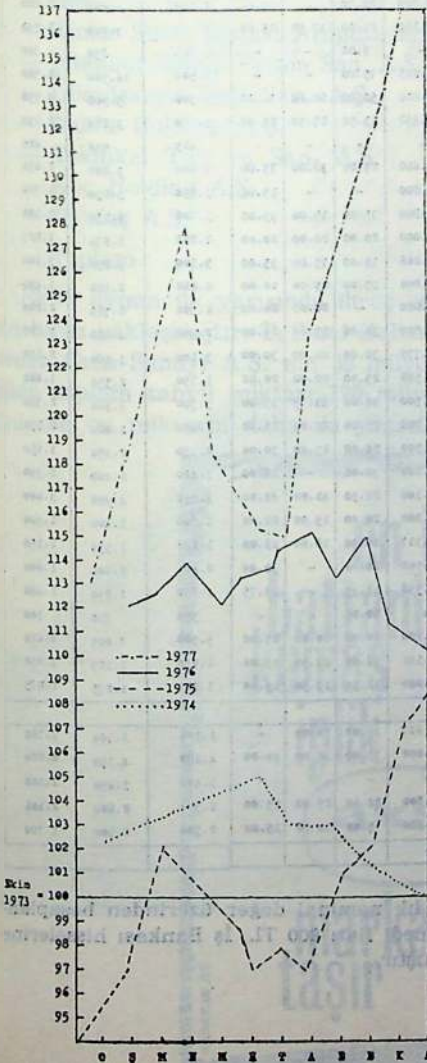
Dr. Ünal BOZKURT

Dr. Mehmet Ş. TEKBAŞ

Eylül ayı başlarında sermaye piyasasında görülen canlanma Ekim ayı içinde de devam etmiştir. Fakat hisse senedi fiyatlarındaki artış Eylül ayına kıyasla daha düşük olmuştur. Nitekim Eylül ayında % 6.7 lik bir artışla 131.84 e yükselen indeks değeri, Ekim ayı içinde % 3.58 lik bir artış göstererek 136.56 ya ulaşmıştır. Eylül ayında 26 hisse senedinin fiyatının artmasına karşılık, 11 inin fiyatları bir önceki aya kıyasla aynı kalmış, 8 hissenin fiyatı ise azalmıştır. Ekim ayı içinde fiyatı yükselen hisse senedi adedi ise 33 olup

12 adet hisse senedinin fiyatında bir değişiklik olmamıştır. Baştaş, İstanbul Porselen, Karadeniz Bakır, Ereğli Demir Çelik, Vatan ve Sınai Kalkınma gibi hisse senetlerinin fiyatlarında uzun bir süredir değişiklik görülmemekte veya fiyat oynamaları önemli ölçüde olmamaktadır.

Sektörler itibariyle incelendiğinde,

TABLO A
BANKA ve EKONOMİK YORUMLAR
İndeksi ¹

12.10.1973 = 100

AYLAR	1974	1975	1976	1977
Ocak	101,97	95,32	110,72	112,26
Şubat	102,84	97,16	111,13	117,37
Mart	103,66	102,02	113,07	125,47
Nisan	104,92	100,31	110,80	128,39
Mayıs	105,10	99,32	113,40	118,07
Haziran	105,27	97,08	113,63	115,42
Temmuz	103,79	97,54	114,71	114,66
Ağustos	103,67	96,52	115,09	123,51
Eylül	102,96	99,50	112,94	131,84
Ekim	104,22	100,53	113,93	136,56
Kasım	101,30	106,58	111,59	
Aralık	100,19	108,04	109,67	
Yıllık Ortalama	103,32	99,99	112,56	

¹ Bu indeks, seçilmiş 40 kuruluşa ait hisse senetlerinin satış fiyatlarına göre hazırlanmıştır.

Sıra No:	KURULUŞUN ADI	İtibari Sermaye (000 TL)	TAKVİM YILI KARI (000)0TL			TENKİTÜ (%)			KİM PİYASA PİYATI (TL)	1974 AĞUSTOSUNA BU YANA PİYATLAR	
			1974	1975	1976	1974	1975	1976		EN YÜKSEK	EN DÜŞÜK
1	AKİMEFEO	105.000	37.742	24.300	47.300	20.00	20.00	20.00	2.150	2.600	1.700
2	ALPAŞ	30.000	5.766	8.215	13.400	-	15.00	15.00	1.750	1.800	1.350
3	ARADOLD CAN	350.000	68.250 ^h	198.000 ^h	17.000	-	-	-	1.100	1.100	800
4	ARSLAN ve ESTİFİSAR	207.000	9.900	5.417	2.500	15.60	-	-	750	500	625
5	BAPTAŞ	108.000	27.300	10.500	1.800	33.55	12.00	-	700	900	650
6	BURSA ÇİMENTO	63.000	-	-	21.389	20.00	-	20.00	1.850	1.850	1.300
7	ÇİNEA	180.000	1.600 ^h	25.125 ^h	11.858	-	-	-	1.200	1.225	1.075
8	ÇUKUROVA ELEKTRİK	325.000	62.150	172.685	210.000	15.00	37.50	25.00	2.250	2.400	1.800
9	EMİLLİ DEMİR-ÇELİK	600.000	326.800	274.000	331.079	15.00	15.00	15.00	9250	1.875	900
10	GÖRNE FABRİKALARI	200.000	72.445	148.658	110.000	30.03	31.25	28.58	2.500	2.850	2.400
11	GOOD-YEAR LASTİK	61.000	38.649	-	40.000	20.00	-	30.00	2.100	2.200	1.600
12	İSTİPAŞ	50.000	-	41.319	26.169	21.20	37.92	25.00	2.150	1.000	1.850
13	İSTANBUL PORSİCEK	15.000	8.900	-	-	9.00	-	-	725	850	700
14	İŞ BANKASI	40.000	201.461	320.373	523.815	75.00	-	-	13.500	16.500	10.500
15	İZOCAN	11.250	11.310	-	26.200	50.00	60.00	70.00	5.300	5.300	4.750
16	KAY GEMAS	30.000	10.130	8.113	17.452	13.50	17.50	25.00	3.250	3.250	2.150
17	KARADENİZ BAKIR	600.000	150.336 ^h	-	-	-	-	-	425	550	425
18	KARŞENAR	70.000	39.900	34.957	35.600	25.00	30.00	35.00	1.800	1.800	2.650
19	KORDSA	150.000	5.509 ^h	47.120 ^h	81.000	-	-	15.00	3.250	3.250	1.700
20	KONUKA TARIM	70.000	53.170	96.493	21.800	35.00	35.00	35.00	3.700	6.150	3.100
21	KOÇ HOLDİNG	200.000	179.900	207.333	247.000	20.00	20.00	20.00	1.800	1.975	1.825
22	MAKİNA TAKİM	25.000	18.000	23.196	30.068	35.00	35.00	35.00	3.500	5.850	5.100
23	MEKESKAT SAĞIRAL	81.000	37.400	31.819	26.800	35.00	35.00	10.00	2.000	2.500	1.400
24	MASAŞ	195.000	40.720	65.008	106.000	-	20.00	20.00	2.700	2.725	2.200
25	ÖZSEK MEKAVVA	150.000	49.279	53.696	46.800	30.00	25.00	25.00	2.900	1.200	2.200
26	PLASTİFAY	18.000	12.004	12.327	21.779	30.00	20.00	30.00	3.100	3.100	2.250
27	POLİYLEK	85.000	21.800	25.300	26.500	25.00	20.00	20.00	1.750	2.550	1.600
28	RARAK	210.000	117.500	65.000	98.500	40.00	33.75	35.00	3.300	3.300	2.750
29	SİPAŞ	104.000	36.600	29.000	43.928	25.00	20.00	25.00	2.600	2.600	2.150
30	SİRENEN	70.000	28.400	29.128	45.900	20.00	25.00	30.00	2.350	2.450	1.650
31	SİMAİ KALKINDA	625.000	122.565	130.274	173.100	30.00	-	18.00	1.400	2.400	1.350
32	SUETA	40.000	16.839	46.419	45.100	22.50	40.00	40.00	3.900	4.050	3.600
33	ŞİŞE CAN	100.000	46.600	32.900	54.800	20.00	15.00	22.00	1.800	1.800	1.500
34	TRANSÖRE HOLDİNG	150.000	27.704	33.795	33.317	16.00	18.00	19.00	1.250	1.550	1.150
35	T. DEMİR DEMİR	182.000	32.449	31.499 ^h	27.900	20.00	-	30.00	2.600	2.600	1.600
36	UNİVERSAL	150.000	12.600	44.397 ^h	38.558	13.43	-	18.75	1.850	1.850	1.400
37	VATAN DENKERVE	90.000	22.249	628	-	20.00	-	-	550	750	500
38	YAPI ve KREDİ BANK.	600.000	147.624	219.291	257.600	20.00	20.00	25.00	5.500	7.000	3.650
39	YEMİRCİBAŞI (Holding)	100.000	14.500	15.449	21.182	16.00	17.50	19.00	1.050	1.125	1.050
40	YİĞİT YATIRIM ve FAZ.	400.000	52.103	124.462	116.000	12.50	17.50	19.00	1.200	1.275	1.075
41	ARCA	45.000	8.051	10.710	617	16.00	16.00	-	1.300	1.300	1.100
42	BAPTAŞ	100.000	26.505	17.195	63.000	35.00	40.00	40.00	4.150	4.150	0.800
43	LAZRA	600.000	-	-	-	-	-	-	1.400	1.450	1.100
44	BUY ÇİMENTO	72.000	28.600	35.900	16.000	10.00	25.00	25.00	2.550	2.600	2.100
45	SİMLAŞ	50.000	4.000	12.200	12.600	5.00	14.00	15.00	2.500	2.500	1.700

Not : Hisse senedi piyasa fiyatları 1000 TL. lık nominal değer üzerinden hesaplanmıştır. Aslan Eskişehir'a ait hisse senedi fiyatı 800 TL. İş Bankası hisselerine ait fiyat 500 TL. üzerinden hesaplanmıştır.

çimento ve gübre sanayiine ait işletmelerin hisse senetlerinde belirli bir yükseliş görülmektedir. Maden, demir ve döküm sanayiindeki işletmelerde fiyat oynamaları bir belirlilik göstermemekte ve bu oynamalar önemli ölçülere varmaktadır. Cam, porselen, plâstik sanayii ile lâstik sanayiindeki işletmelerin hisse senedi fiyatlarında bir durgunluk sezilmekte, hatta bazılarında azalma olmaktadır.

İkincil tahvil piyasasında genel olarak bir durgunluk sezilmekle birlikte birincil tahvil piyasası daha hareketli geçmektedir. Eylül ayı içinde 202.5 milyon TL. lık tahvil ihraç edilmiştir. İhraçlar şirketler itibariyle aşağıda gösterilmiştir.

— Sifar İlaç A.Ş.	1,5 milyon TL.
— Güney Biracılık ve Malt San. A.Ş.	16 » »
— Bossa A. Ş.	50 » »
— Elmor Sıhhi Tesisat Armatürleri	15 » »
— İstanbul Mahle Piston San. A.Ş.	25 » »
— Gümüşsuyu Halı San. A.Ş.	7 » »
— Mutlu Holding A.Ş.	11 » »
— Teknikel Tic. ve San. A.Ş.	2 » »
— Koç Holding A.Ş.	50 » »
— Paktaş A.Ş.	25 » »
Toplam	202.5 » »

Ekim ayının ilk yarısında ihraç edilen tahvil miktarı Eylül ayı ihraçlarına biraz yaklaşmıştır. T. Sınai Kalkınma Bankasının 150 milyon TL. ve Çukurova Gıda Sanayi A.Ş. nin 30 milyonluk tahvil ihracıyla ilk yarıda ihraç edilen toplam tahvil miktarı 180 milyon TL. na ulaşmış olup, önümüzdeki günlerde bu miktarın daha da yükselmesi beklenmektedir.

en iyi
battaniye
kumaş
iplik
aksu
markasını
taşır

detan güveni...

Novosit'li Detan,
yaşadığınız her yerde,
huzurunuzu bozan
bütün haşerelere karşı
güvenle kullanacağınız
tek insektisittir.

detan
novosit'li
AEROSOL INSEKTİSİT

İKİNCİ DEFA GELEN IMF HEYETİ ÇALIŞMALARINI SÜRDÜRÜYOR

Oktay ERSOY

Eylül ayı içinde de Türkiye ekonomisi üzerinde bazı ön çalışmalarda bulunmuş olan Charles Woodvard Başkanlığındaki IMF heyeti yurdumuza tekrar gelerek 15 Ekimden itibaren görüşme ve çalışmalarına yeniden başladı.

Şiddetli bir enflasyon tazyiki içinde bulunan ve dış ödemeler dengesindeki ciddi rahatsızlıktan ötürü kritik bir döviz darboğazına girmiş olan Türkiye yapılan bu çalışmalar sonucunda hem IMF'in mali desteğini sağlama ve hem de bu desteğin getireceği psikolojik ortam içinde yabancı finans kuruluşlarından (özellikle beynelmilel Ticaret Bankalarından) önemli krediler alabilme gayesini güdüyor.

Bildirildiğine göre IMF heyeti, Maliye Bakanlığı, DPT ve Merkez Bankası ile yaptığı temas ve çalışmalarda 1976 ve 1977 bütçe uygulamalarını ve İktisadi Devlet Teşekküllerine sağlanan Hazine desteği ile Merkez Bankası kredilerini incelemekte ve bu teşekküllerin ekonomik bünyeleri ile mali ihtiyaçları için sağlanacak teşhis ve tesbitler yapmayı planlamakta. Bunu, hazırlanmakta olan 1978 bütçesi ile Yıllık İcra Programı üzerindeki konsültasyonlar izliyecek.

IMF çalışmalarının hemen akabinde harekete geçmesi beklenen yabancı bankalar da temsilcilerini göndererek ön temaslara başlamış bulunuyorlar.

Basın haberlerine göre Morgan Trust, Chase Manhattan ve City Bank, IMF çalışmalarına takiben Türkiyenin acil döviz sorunlarına çare olabilecek orta vadeli bir kredi için konsorsiyom hazırlıkları içine girmiş bulunuyorlar. Alman Deutsche Bank temsilcileri de geçtiğimiz günlerde, Türkiye'deki yeni temsilcilerinin göreve başlaması vesilesi ile Türkiye'ye yaptıkları ziyaret ve Türk yetkilileri ile olan temaslار sırasında, kendi Bankalarının tavassutuyla Türkiye'nin gerçekleştirdiği ithalatın Alman ihracatçılarına ödenemeyen bedellerini tasfiye ederek borcu kendi üzerlerine almayı içeren bir krediyi teklif etmiş olunuyorlar.

Bütün bu çalışmaların sür'atle sonuçlandırılarak, mevcut krizin, hem Türk ekonomisinin, hem de mali itibarımızın daha ziyade tahribine sebep olmadan dış ekonomik münasebetlerimizin normal düzene kavuşturulması ümitle ve sabırsızlıkla bekleniyor.

Mess 12 işyerinde lokavt uygulamasını başlattı

Disk'e bağlı Türkiye Maden-İş Sendikası ile MESS (Türkiye Madeni Eşya Sanayicileri Sendikası) arasında, toplu sözleşme görüşmelerinden doğan ve uzun süredir devam eden anlaşmazlık yeni bir safhaya ulaştı ve MESS, üyesi bulunan 12 iş yerinde 17 Ekim 1977 gününden itibaren Lokavt ilan etti.

Bilindiği gibi MESS ile Maden-İş Sendikası arasındaki ötedenberi devam eden anlaşmazlık, 5 ay kadar önce uyuşmazlıkla sonuçlanmış ve Maden-İş Sendikası 29 işyerinde greve başlamış idi. 11000'e yakın işçinin sürdürdüğü greve ilaveten 4500 kadar işçinin çalıştığı bakiye 12 iş yerinde de işverenin lokavt kararı alması üzerine madeni eşya iş kolunda üretim tamamen durdu.

MESS, basın yolu ile kamu oyuna yaptığı açıklamada Maden-İş Sendikası yöneticilerini toplu sözleşme düzenini işçilere ekonomik ve sosyal haklar sağlama yerine sınıf kavgası yaratma aracı olarak görmekle itham etmiş, işçilerin ekonomik ve sosyal durumlarını geliştirmeyi amaçlayan tekliflerine cevap dahi alamadıklarını kaydetmiş ve Maden-İş Sendikasının uyuşmazlıkta olan bu iş yerlerinde grev kararı aldığı fakat bunu uygulamayıp, bunun yerinc üretimi fevkalâde düşürdüğünü belirterek, «bu durumda iş koşullarının bu denli bozulduğu bir ortamda lokavt uygulanması kaçınılmaz bir sonuç olmuştur» denilmiştir.

Şimdiye kadar yurdumuzda uygulanan bu en büyük lokavtın sonuçları merakla bekleniyor.

AET tekstil ihracatımızın kısıtlanmasında ısrar ediyor

Son üç yılda kendi ülkelerinde 200000 den fazla dokuma işçisinin işsiz kaldığını ileri süren AET ülkeleri, ortaklık içinden ve dışından yaptıkları dokuma ithalâtını kısıtlamaya kararlı görünüyorlar. Bu gaye ile temmuz ayında yapılan müzakerelere devam etmek üzere Türkiye'den konu ile ilgili Özel Sektör temsilcilerini Brüksel'e davet eden AET Topluluk komisyonu üyeleri ile görüşmeler 17 Ekimde başladı. Pamuk ipliği, hambez ve 4 gruba ayrılan konfeksiyon ürünlerimizi kapsıyacak olan müzakerelere bu sonuncu gruptan başlandı ve 1976 yılında bu konudaki ihracatımız baz alınarak 1978-1981 devresi için öngörülen artış yüzdeleri Heyetimize açıklandı. Basın haberlerinde % 6 ile % 15 arasında değişen bu ilâve kota Heyetimizce red edildi. Görevle Brüksel'de bulunması vesilesi ile, müzakerelere tekaddüm eden günlerde bu konudaki görüşlerini açıklıyan Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Kâmuran İnan, AET'nin Türkiye'ye bu konularda bir kısıtlama uygulayacağını tahmin etmediğini, bizim ihracatımızın AET'nin toplam ithalâtındaki payının binde 4 olmasına karşılık, AET'den Türkiye'ye yapılan ihracatın bizim toplam itha-

lâtımızın yüzde 50 sini oluşturduğunu, herhangi bir kısıtlama veya ekonomik ambargo karşısında Türkiye'nin misillemeye gidebileceğini, bundan da AET'nin zararlı çıkacağını belirtmiş, Türk Özel Sektör Heyeti ile yapılacak müzakerelerin teknik düzeyde olacağını, işin politik yönünün Hükümetler katında izlenmekte olduğunu sözlerine ilâve etmiştir. Müzakereler devam etmektedir.

Etiket koyma mecburiyeti yeniden başlıyor

Hükümetçe son aylarda alınan ekonomik istikrar tedbirlerinin ve bu arada başvurulmuş devalüasyon ile Devletin ve İktisadi Devlet Teşekküllerinin ürettiği bir çok mal ve hizmetin fiyatlarına yapılan zammın sebep olduğu ya da vesile yapıldığı zincirleme zamların piyasadaki her çeşit mal ve hizmete derhal ve gereğinden fazla olarak aksetmesi üzerine devam etme temayülü gösteren sorumsuz ve nisbetsiz fiyat yükselişlerini önlemek üzere Hükümetçe yeni bir kararname çıkarıldı.

1930 yılında kabul edilmiş 1705 sayılı «Ticarette Tağşişin Men'i ve İhracatın Murakabesi Hakkındaki Kanun»a dayanılarak çıkarılan ve 13 ekim 1977 tarih 16083 (mükerrer) sayılı resmî gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren bu karara göre satışa sunulan tüm emteanın, imalat projesinde öngörülen esaslara uygun şekilde hazırlanması, kalitelerine göre sınıflandırılması, üzerlerine fiyat etiketleri konması, etiketlerde maliyet ve perakende fiyatlarının açıkça gösterilmesi, malın vasfı ve kalitesinin de devamlılığının sağlanması gereği getirilmekte ve bu hususların Ticaret Bakanlığı Müfettiş ve diğer görevlileri ile gerektiğinde görevlendirilecek diğer Bakanlık teftiş ve denetim elemanları ve Belediye Zabıta ekiplerince takip ve kontrolü öngörülmekte.

Kararnamenin dayandırıldığı kanun, aykırı hareketler için çeşitli ağır cezaları muhtevi bulunuyor.

Karar, bazı Belediyelerce, Devlete ait çeşitli görevlerin, çeşitli yasalar da nazara alınmaksızın, yetkisiz belediyelerden beklenmesi ve başarısız olacak uygulamanın sorumluluğunun Belediyelere yüklenmesi olarak nitelendirildi.

S. Arabistan Riyalı ile Kuveyt Dinar'ı konvertibl dövizler listesine alındı

Maliye Bakanlığının 21.9.1977 Tarihinde yaptığı son kur ayarlaması ile birlikte Suudi Arabistan Riyalı ve Kuveyt Dinar'ının Merkez Bankasının alım ve satım yapılan (konvertibl) dövizleri listesine alındığı görüldü.

Esasen konvertibl dövizler olarak her ülkede kabul gören Riyal ve Dinar'ın bu vasfı yanında bu ülkeler ile (bilhassa müteahhitlik sahasında) ilişkileri-

mizin son yıllarda artmış olması ve ayrıca bu ülkelerden petrol ithalâtında bulunuyor olmamız gözönünde tutularak son karar ekonomik çevrelerde olumlu karşılandı. Riyalin döviz alış ve satış fiyatı 516,26 ve 526,58 kuruş, efektif alış ve satış fiyatı da 490,44 ve 531,74 kuruş olarak saptandı.

Kuveyt dinarı için tesbit edilen kurlar da sırası ile döviz için 6342,35 ve 6469,19 kuruş, efektif için ise 6025,23 ve 6532,62 kuruş olarak tesbit edilmiş bulunuyor.

**TÜRKİYE
EMLAK KREDİ
BANKASI**

EVİNİZİN BANKASI
HERKESİN BANKASI

**MODERN ŞEHİRCİLİK
MODERN MİMARİ
MODERN KONUT VE
HER TÜRLÜ
BANKACILIK
HİZMETLERİ**

1974

yurt içinde ve dışında
büyük çapta

**YOL
KÖPRÜ
BARAJ
KAZIK TEMEL
RIHTIM·İSKELE·KIZAK
FABRİKA
SANTRAL
SU ALTI
İNŞAATLARI**

ENKA
İNŞAAT VE SANAYİİ A.Ş.

Enka Hanı Balmumcu Şevki Bey Sok. İST
Tel.662215 Tlx.22 639 Pima-TR

Dergi'de, özellikle «Ekonomik Yorumlar»da belirtilen görüşlere karşı görüşlü okuyucularımız, bankacılık ve ekonomi alanında ilginç görüşleri olan okuyucularımız ve Dergi'nin ilgi alanı içindeki konularda soruları olan okuyucularımız, kısaca arzu eden okuyucularımız bize yazabilirler.

Ancak yazı göndereceklerden ufak ricalarımız var :

- 1 — Daktilo makinası ile ve seyrek satır yazınız,
- 2 — Biri orijinal olmak üzere iki kopya gönderiniz,
- 3 — Tercüme ise, yazı sahibinin adını, nerede, hangi tarihte yayınlandığını belirtiniz,
- 4 — Telif ise, faydalandığınız ana kaynakları da, dip notlarında belirtiniz,
- 5 — Kullandığınız istatistikî bilgilerin, cetvel ve tabloların kaynağını muhakkak belirtiniz.

Adresimiz : Cağaloğlu, Çatalçeşme Sokak No: 17 Kat: 4 Tel: 26 34 11
Not : *Yayınlanmayan yazılar geri verilmez.*

TÜRKİYE BANKASI

paranızın... İstikbalinizin emniyeti

OKUYUCU GÖRÜŞLERİ

Yazı İşleri Müdürlüğüne,

Derginizi uzun yıllardan beri izlemekte ve yayınlarınızdan her okuyucu gibi ben de yararlanmaktayım.

Okuma alışkanlığının tam olarak yerleşemediği Yurdumuzda bir Derginin bu kadar uzun bir süre aralıksız yaşamını sürdürmesi kuşkusuz başarınızın en fazla kutlanmaya değer yönüdür.

Her yönüyle büyük bir değişim içinde olan toplumumuzda değer ölçüleri değişmekte, giderek büyüyen ekonomik-sosyal sorunların tartışması artık her düzeydeki kişilerin özel söyleşilerinde dahi yer alabilmektedir. Basınımız da bu gelişimin etkisinde kalarak iktisadi-sosyal sorunlarla ilgili yayınlarını artırmak gereksinmesini duymuş, benimsediği görüşün paralelinde okuyucusuna bu hizmeti götürmeye çalışmıştır.

Başlangıçta büyük ilgi çeken bu yayınlar daha sonra etkinliğini ve ilginçliğini kaybetmiş olduğundan bir kısım basın, kendisine aşırı gelmeyen farklı görüşlere de yer vermek zorunluğunu duymuştur. Gerçekten bazı yayın organları farklı sosyal görüşlere sahip yazarların ya da bilim adamlarının makalelerini ve tartışmalarını birbiri ardı sıra hattâ yanyana yayımlayabilmektedir.

Bunun bir belirgin örneği de televizyon yayınlarıdır. Tek yönlü bir yayın en azından kitlelerin ilgisizliği ile karşılaşmaktadır. Aynı görüşe sahip üç beş kişinin tartışmacı olarak sunulduğu açık oturumlarda birbirinden farklı olarak söylenecek tek bir cümle bulunamadığından yavan bir aile söyleşisinden ileri gidemeyen bu tür programlarda seyircinin elleri biraz sonra düğmeye uzanmaktadır. Sayın Karataş yönetimindeki televizyonumuzda ortak pazarla ilgili bir açık oturumu hatırlıyorum. Sıkıcı, sevimsiz bu toplantı, çok değer verilen konuşmacıları dahi rahatsız etmişti. Bu örnekleri çoğaltmak mümkündür.

Görüş, ister sağ, ister sol akıma uysun isterse karma düzene yatkın olsun eğer tartışılmıyorsa, tartışılmıyorsa kısa bir süre sonra yokolup gidiyor. Hem de hiçbir iz bırakmadan...

Dergimizin de ne yazık ki uzunca bir süreden beri bu statik yapının içinde bulunduğu izlenimini taşıyoruz. Reklâmların yer aldığı sayfaların dışında en fazla yer tutan ve başlangıçta büyük ilgimizi çeken açık oturumlar artık bizlere yeni hiçbir şey söylememektedir. Her birinin ayrı bir değer olduğuna inandığımız ve görüşleriyle beslendiğimiz sayın tartışmacıların da bu toplantılarda zaman zaman hep aynı şeyleri söylemekten bıktıklarını gösteren bir hava satırlardan taşar gibi oluyor. Galiba konuşmacıların da bir-

kaç ay belki de birkaç yıl önceki konuşmalarına zaman zaman yollama yapmalarının nedeni de bu olsa gerek. Kişisel yetenekleri ve bilgileri kanıtlanmış konuşmacıların karşıt görüşlü bir başka konuşmacıyla tartışma olanağının yoksun kalmaları sanırız onlar için de bir şanssızlıktır.

Eğer hastalığın teşhisi aynı ise ve tüm doktorlar aynı tedavi yöntemini uygun görüyorlarsa ayrıca bir konsültasyona ne gerek var? Doktorlardan biri teşhis ve tedaviyi kaydeder, diğer doktorlar da bunun altını imzalarsa sonuca daha kestirmeden varılmış olmaz mı?

YANIT :

Arzusuna uyarık mektubunun bir kısmını, imzasız olarak yayınladığımız okuyucumuza, eleştirisi için teşekkür ederiz. Tek amacımız okuyucularımızın beğenisine daha fazla layık olmaktır. Bu yüzden her eleştiriye gerekli önemi vereceğimiz tabiidir. Bu arada sevgili okuyucularımıza, sık sık yaptığımız ve bu sayımızın 36 ıncı sayfasında tekrarladığımız çağrımızı hatırlatırız.

sanayiye dönük yatırımların
ve 4000'i aşan ortağıyla
halka açık
gerçek kuruluş

 **TÜRKİYE
GARANTİ
BANKASI**

Sizlerle mutlu - Sizlerle güçlü

SİZE HİZMET BİZİM GÖREVİMİZ
SİZE HİZMET BİZİM ZEVKİMİZ

**ANADOLU
BANKASI**

an-ka

**kalitede
güveneceğiniz
kablo**

Her türlü kablo imalâtındaki
başarısını kalitesi
ve markasıyla belgeleyen
AN-KA, 15 kV'a kadar
yüksek gerilim ve her tip
özel kablo yapma
olanaklarına sahiptir.

DIŞ BORÇLANMALARDA SABİT-DEĞİŞEN FAİZ SİSTEMİ SORUNU

Turhan TUMAY

Ülkemizin Dövizle Çevrilebilir Türk Lirası Mevduat (DÇM) hesapları dolayısıyla uluslararası piyasalara girmesinin sonucu olarak bu tür dış borçlanmalar için ödenecek faizlerin sabit faiz oranı (Fixed rate) üzerinden mi, yoksa değişen faiz oranı (Floating rate) üzerinden mi hesap edileceği sorunu ortaya çıkmıştır.

Sabit faiz oranı, alınacak krediye, kredinin alınması sırasında vadesine göre saptanacak faiz oranının, vadesi boyunca değiştirilmeksizin uygulanması şeklinde tanımlanabilir. Değişen faiz oranı ise, faiz oranının, kredinin vadesi içinde kalmak üzere mutabık kalınacak daha kısa dönemlerde (Genellikle her altı ayda bir) bu kısa dönemler için o tarihlerde yürürlükte olan faiz hadlerine göre değiştirilmek suretiyle uygulanması sistemidir.

Bildiği gibi, hariçte mukim gerçek ve tüzel kişiler namına Türkiye'deki yetkili bankalarda açılan DÇM hesaplarına, üç aylık, altı aylık ve bir yıllık devreler itibarıyla değişen (flotan) faiz sistemi uygulanabilmektedir.

Avrupa para piyasalarında değişen faiz oranlı krediler uluslararası bankalar tarafından verilmektedir. Bu kredilerin küçük bir bölümü bankalar sistemi dışındaki tasarruflardan, büyük kısmı ise bankaların ihtiyaçları üstünde kalıpta birbirlerine yatırdıkları fazlalardan oluşan bankalar mevduatından kaynaklanmaktadır.

Uluslararası bankalara yapılan bu mevduata «Bankalararası mevduat» denilmekte, bu mevduata uygulanan faize de Londra Bankalararası Faiz Fiyatı (Libo rate) adı verilmektedir. Söz konusu mevduatın vadesi genellikle bir yıldan fazla olmamaktadır.

Bu mevduata uygulanan faiz oranına Londra faiz fiyatı adının verilmesinin nedeni, bankalararası mevduat piyasasının (Libo rate) ile çok yakın ilişkisi olmasındandır. Londra'da kurulu olsun ya da olmasın birinci sınıf tüm bankaların bankalararası mevduat için verdikleri fiyat Londra piyasasında oluşmakta ve birbirlerine nazaran çok cüz'i bir fark göstermektedir.

Uluslararası bankalar Avrupa paraları üzerinden elde ettikleri bu kısa vadeli bankalararası mevduattan kaynaklanarak bir günden beş yıla kadar değişen vadelerle döviz kredileri vermektedirler.

Söz konusu döviz kredileri, birinci sınıf bankalar dışında kalan müstakrizlere (Libo) faiz fiyatı üzerinde bir faiz farkı ödenmesi koşuluyla verilmektedir. Bu fark, borç veren bankanın, açtığı kredinin kaynağını teşkil eden

mevduata verdiği faizin üstünde kalan miktarı, yani gelirini ifade etmektedir. Krediyi açan bankanın, başlangıçtaki koşullara göre tespit ettiği bu gelirin miktarının azalmamasını, sabit kalmasını arzulayacağı doğaldır. Bu nedenle borç veren banka, borç alan ile yapacağı kredi sözleşmesine, faiz haddinin, önceden belirlenecek dönemlerde (Örneğin her altı ayda bir) bu dönem tarihlerinde yürürlükte olacak piyasa fiyatına dayanan bir formüle göre (Yani : Altı aylık faiz oranı artı sabit bir marj) yeniden tespit edileceğine dair bir hüküm koymak ister.

Borç alanın, faizi, sanki aldığı borç değişik vadeli bir takım avanslardan oluşan bir kredi imiş gibi, daha kısa devreler itibariyle ödemeyi kabul ederek borç verene sağlayacağı olanağa karşın, borç verenin de kendisine vadeyi uzun tutmak suretiyle kolaylık göstermesini temin etmiş olur.

Borç alanlarca değişen faiz oranına karşı duyulan başlıca tepki, borç maliyetinin önceden hesaplanamayacağı düşüncesinden doğmaktadır. Aslında bu duygu, borç alanının Avrupa para piyasaları hakkında yeterince bilgi sahibi olmaması ve bundan dolayı da bu piyasada bankalararası faiz fiyatının ileride ne şekilde bir seyir gösterebileceğini kestirememesi olgusuna dayanmaktadır. Ancak, bu konuda fiyatların arz ve talebe göre teşekkülü ettikleri ve altı aylık kısa bir süre içinde fiyatların çok fazla yükselmesi olasılığının bulunmadığı hatırdan çıkarılmamalıdır.

Yukarıda değişen faiz sistemine göre alınacak kredilerin uzun vadeli olabileceğine değinmiştik. Bu kolaylık kredinin miktarı için de bahis konusudur. Sabit faiz oranı esasına göre alınan kredilerde azamî meblağın 50-75 milyon doları geçmemesine karşın, Euro-piyasadan alınan daha yüksek meblağlı kredilerin genellikle değişen faiz oranı esasına göre sağlandıkları gözlenmektedir.

Ancak, bazen büyük meblağlı kredilerin de alışılmışın dışında uluslararası bankalarca sabit faizli olarak verildikleri görülmüştür. Uluslararası bankalar arasında mutad olmayan böyle bir kredinin, daha ziyade bir ülkeye kredi veren ilk banka olarak prestij kazanmak ve bu ülke ile daha uzun vadede girişilmesi ümit edilen işlerin bir başlangıcını teşkil etmek gibi bazı düşüncelere istinad eden istisnâî hallere inhisar ettiğini söylemek yanlış olmaz.

Kredinin maliyeti açısından, değişen faiz oranı üzerinden alınan kredilerin, sabit oranlı borçlanmalara nazaran, borç alanlara daha ucuza geldiği kuşkusuzdur. Zira değişen faiz oranlı kredilerde faiz mutabık kalınan daha, kısa devreler itibariyle tespit edilmekte, sabit faizli kredilerde ise vade sürecine göre tespit edilen faiz uygulanmaktadır. Genellikle daha uzun süre için daha yüksek, daha kısa süre için ise daha düşük faiz oranları tatbik edildiği bilinmektedir. (Örneğin, 3 yıllık faiz 6 aylık faizden daha pahalıdır.)

Sabit faiz oranı esaslı borçlanmalarda, uluslararası finans piyasalarının da uygulanmakta olan yönetime göre kredinin bir defada çekilmesi gerektiği gibi, ödeme plânına nazaran tespit edilen vadelerden erken geri ödemeler, kredi tutarının % 4 üne varan oranda bir ceza ödemesine tâbi tutulmaktadır. Halbuki, değişen faiz oranlı kredilerde, kredinin, kullanılmayan bakiyesi üzerinden ufak bir ücret (yıllık % 1/2 taahhüt komisyonu) vermesi koşuluyla, borç alan tarafından ihtiyaç duyduğu zamanlarda kısım kısım çekilmesi ve dilediği zamanda herhangi bir ceza şartına tâbi olmaksızın geri ödenebilmesi mümkün bulunmaktadır.

Flotan faizli kredilerin borçluya maliyetinin, faiz dönemlerinin (Roll-over periods) iyi seçilmesi suretiyle daha da düşürülmesi kabildir. Borç alan, bir aydan bir yıla kadar (Hatta bazen daha uzun) faiz devreleri seçebilir. Normal zamanlarda, kısa faiz devreleri, daha düşük faiz oranı elde edilmesi clanağını sağlarlar. Fakat kısa vadeli borç faizlerinde gelecekte önemli ölçüde bir yükseliş trendi gözleniyorsa, bu takdirde uzun vadeler itibariyle anlaşma yapılması daha uygun olur.

Değişen (Flotan) faizli ödünç almalarda, borç alanların lehlerine kullanabilecekleri diğer önemli bir olanak da kredi anlaşmalarına konulacak «Currency option clause», yani opsiyonlu döviz meblağı şartıdır. Bu şart, borç alanlara, kredi tutarı olarak borç alınan döviz cinsinin herhangi bir faiz ödeme tarihinde (Roll-over date) mevcut diğer bir Avrupa parası dövizle değiştirilmesi hakkını verir. Böylece, borç alanın daha ilerideki faiz dönemlerinde kredi meblağını, kendisine daha düşük faiz ödeme olanağını sağlayacak olan başka cinsten bir dövize dönüştürmesi mümkün olur.

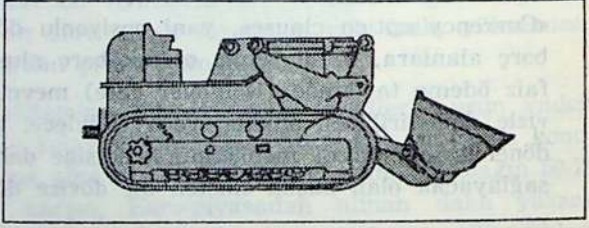
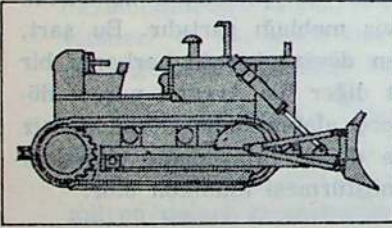
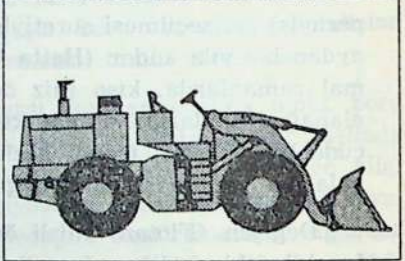
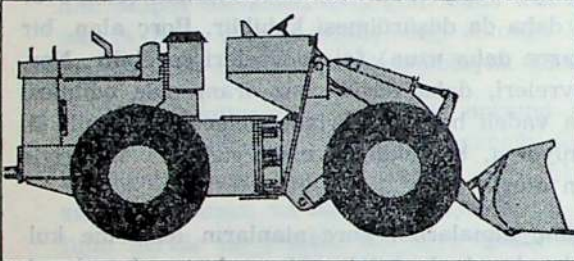
EV

**sahibi olmak
SİZİN DE
hakkınızdır**

İş makinaları alanında
dünya çapında ve haklı bir şöhretin sahibi

International

50 yıldır sürdürülen mühendislik çalışmalarının
ve teknik tecrübenin sonucu

İs makinaları

- Güçlü
- Üstün kaliteli
- İşin özelliğine uygun her boyda paletli
ve lastik tekerlekli

Türkiye Genel Distribütörü
MOTORLU ARAÇLAR TİCARET A.Ş.
Büyükdere cad 4, Levent Durak Karşısı İstanbul
Tel: 64 49 91 - 64 49 92

Ülke ekonomisi üzerinde çeşitli yorum ve çalışmaların yapıldığı şu günlerde, biz de bir yazı ile karınca kadevince katkıda bulunmak istedik. Yazının konusu çok geniş olduğundan, günlük yaşantımızda halkın meselelere nasıl baktığını, pratikte çarelerin neler olduğunu ele alarak, ilgililerin tetkik ve araştırmalarına sunmak üzere, ayrıntılara girmeden neticeler üzerinde durmakla yetindik. Hemen konuya girersek, geniş açıdan bakıldığında görüleceği üzere, ülkenin tüm sorunlarının önemli bir nedeni vardır. O da Ülkemizde tabana yeterince yaygın, ekonomik güce göre «Orta tabaka»nın bulunmayışıdır.

Ülke ekonomisi ile Bankacılık, birbirine yapışık iki deyimdir. Bunları birbirinden ayırmak mümkün değildir. İsviçre deyince akla ekonomisinden önce Bankacılığı gelir. Kalkınmış batı ülkelerinin hemen hepsinin Bankacılığı böyle anlam taşımaktadır. Ülkemizde ise, ekonomik sorunlara çare ararken Bankacılık ihmal edilir. Buna karşın, Bankacılık sistemi, önüne gelen tarafından tenkit edilir. Bankalar ve Bankalar Birliği de, sorunlarını kapalı kapılar arkasında dile getirmekten öteye gidemezler. Bankacılık ne'vi şahsına münhasır bir sistemdir. Bunu sanayi ve diğer sektörlerin bulunduğu potada düşünemezsiniz. Bankacılığın sorunlarının, ülke ekonomisinin sorununu olduğunu kabul etmek gerekir ve konuyu bu açıdan ele almak lâzımdır. Bankalar, aynı zamanda kamu hizmeti gören ekonomik kuruluşlardır.

Bunların, tenkit edilebilecek bazı tarafları olabilir ve varsa denetimlerle noksanlıkları giderilebilir. Ancak, unutmamak gerekir ki bu kuruluşlar, ülkemiz sektörleri içinde batı normlarına göre en iyi çalışan kuruluşların başında gelmektedir.

Türk Ekonomisinin ve dolayısıyla Bankacılık Sisteminin sorunlarının başında tasarrufun özendiricilik nitelikte olmaması gelmektedir. Aslında bu sorun, Türk Ekonomisinin esas sorunlarından biridir.

Türk Vergi Sistemi, aşağıda açıklayacağımız nedenlerle, ülkemizde tasarruf gücünün azalmasına sebep olmaktadır.

Türkiyede çalışanların büyük bir kısmı (Memurlar, işçiler ve diğer sabit gelirlilerle *bunların emeklileri*) tasarruf yapmak olanağından yoksundurlar. Bunun başlıca nedeni, gelir vergisi kanununun 103. maddesindeki müterakki nispetlerdir. 1950 lerde bu kimselerin kazancından % 10 larda vergi alınmazken, bugün aynı kimseler % 40 ların üzerinde, üst düzeydeki sabit gelirliler ise 100 milyonlar kazananlar gibi, gelir vergisi ödemektedirler. Bunların emeklileri ise, çalışırken yüksek düzeyde ödedikleri vergiler dolayısıyla net ücretleri azaldığından ve emekli ücretlerinin ücretleri aşmaması için düzenlenen bir kanun gereği, eskisi gibi brüt ücretlerinin % 70'i üzerinden emekli olamamaktadırlar.

1950 lere nazaran para değerini en az 10-15 misli yetirdiği halde, 103. maddedeki mterakkiyet aynı bırakılmıştır. Sabit gelirliyle, az kazanıp namuslu beyanda bulunan serbest kazanç sahipleri tasarruf etmek şoye dursun, geğimini sağlayamaz hale gelmişlerdir. Gelir Vergisi Kanununun bu durumu deleyisiyle, Devlet adeta vergi kağakçılığını teşvik eder olmuştur. Oysaki Devlet vergi ödeyebilecek bir ortam yaratsa, gelirini daha da arttırabilir. Bugünkü uygulama, geniş bir zümreyi fakirliğe iterek aldığı vergilerle btęeyi denkleştirebiliyor. Ama, bunun neticesinde ne oluyor? Bunu düşünmek gerekir. 1950 lerdeki btęe gelirlerinin içindeki ücretlilerin vergi payı ile bugünkü btęe içinde ücretlilerin vergi payını karşılaştırmak, ücretlilerin şikayetini teyit etmektedir. Denebilirki, günümüzde Demokratik rejimi en çok tedirgin eden budur. Devlet, cretlilerden rahatça aldığı vergiyi cari harcamalara tahsis ederek enflasyon yaratıyor. İş verenler ücretlerin brüt tutarlarını maliyetlere bindiriyor. Sakıntısını dar ve sabit gelirliyle çekiyor.

Verginin yaşantımızı ne denli etkilediğini, orta tabakanın oluşmamasının başlıca sebeplerini belirliyelemek için, konuyu biraz daha açıklamak isticruz.

1950'lerde Kazanç Vergisi Kanunu uygulamasından Gelir Vergisi uygulamasına geçilirken, Devlet gelirlerinin dşeeği iddiası vardı. Zira lkemizde, serbest irade ile beyan esasına göre vergi tahsilinden kuşku duyulmaktaydı.

Zamanın Başvekili duyulan kuşkuları gidermek için bir beyanat vererek, yeni kanunun uygulanmasının ertelenmeyeceğini, 1.1.1950 den itibaren uygulamanın başlayacağını bildiriyordu. Grldki, Devlet Gelirleri açısından, G.V. Kanunu kazanç vergisi kanunundan daha verimli idi. Bugün, bazı kimseler, az gelirliyle vergilerinin islahını, Devlet gelirlerini olumsuz yönde etkiler endişesiyle engellemekte ve 103. maddenin tadiline mani olmak tadırlar. Oysaki günümüzde, 1950 deki risk yoktur. Hatta 103. maddenin tadili Devlet gelirlerini arttırabilir de.

1950 lerde ülkemizde en yüksek gelir ve dolayisiyle vergi matrahı milyon pek geçmiyordu. Mterakki vergi nispetleri de buna göre ayarlanmıştı. Hatta, 1961 de para değerinde kanunun hazırlandığı tarihe göre günümüzdeki kadar fark yokken, 103. madde tadil edilinişti.

Son 9-10 sene zarfında Türk parasının değeri büyük erozyona uğramıştır. Bu değer kaybının, 103. maddedeki müterakki nispetlere ve bazı vergi istisnalarına yansıtılması gerekirken bu yapılmamıştır. 1950 lerde en yüksek creti alan bir memur, medeni durumuna göre, % 12-15 lerde vergi derken, bugün aynı ölçüde ücret alan memurlara % 63'e kadar varan vergi detirilmektedir. Onun içindir ki, bugünkü tüm gelir vergisinin % 66 sını ücretliler der hale gelmiştir.

Yine aynı tarihlerde, vergi matrahı milyonun civarında olan mahdut

sayılı vergi mükellefi varken günümüzde bu mükelleflerin sayısı, eskisi ile ölçülemeyecek kadar artmış, gelirleri de yüz milyonların üstüne çıkmıştır.

Bir milyonda kendisine kalan % 40 ile, yüz milyonlarda bir aileye kalan % 40 ı bugünkü sosyal adalet anlayışıyla bağdaştırmak mümkün değildir. Öyleyse, 103. madde tadile uğrarken 100 milyonların ödeyeceği vergi nispeti arttırılırsa, az gelirlilerden kaybolan vergi bu gelirlerden fazlasiyle sağlanabilir.

Ekonomik durumumuz günlük yaşantımızın her anını, istesek de istemese de etkisi altında bulundurmaktadır. Ekonomik hayat bu kadar önemli olunca, onun da istikrarlı bir yaşamı, bir ortamı olması gerekir. İnsanlar, onu sağlıklı bir zemine oturtmak zorundadırlar ve aslında bu, kendi menfaatleri, cemiyetlerinin menfaatleri icabıdır.

Ülkemizde, her sahada ne kadar gelişme varsa, o kadar da, istikrarsızlık olduğu görülmektedir. Bunun çözümlenmesi, kanımızca, fertlerin ekonomik durumunun düzeltilmesi ve istikrara kavuşturulması ile mümkündür. O zaman istikrarın ilk temelleri atılmış olacaktır.

Ücretlilerin ve diğer sabit gelirlilerin tasarruf edebilme olanağının bulunmaması, piyasada sermaye gereksinmelerine de sebep olmaktadır. Batı ülkelerinde ortalama tasarruflar daha yüksek olarak tasarruf müesseselerine geldiği için, düşük maliyetli kaynakları oluşturmaktadır. Bizde ise tasarrufların cılız olması yanında, muayyen miktardan sonra mevduata verilen faizden vergi alınması nedeniyle, parçalanmakta ve maliyetleri arttırmaktadır. Karaborsada ile sermaye, % 40 larda pazarlanabilmektedir. Aslında, % 30 dolaylarındaki enflasyonun sonucu olarak, sermayeyi alan da, satan da bu işten öyle pek kârlı veya zararlı çıkmamaktadırlar. Küçük tasarruf sahipleri, organize olamadıkları ve cılız tasarruflarını değerlendiremedikleri gibi, küçük tasarruflarını Bankalara yatırmak lüzumunu dahi hissetmeden tüketimde harcamaktadırlar.

Tabana yaygın orta tabakayı oluşturacaklar, aktif nüfustan gelecek kimselelerdir. Bunların da başlıcaları, Kamu Kuruluşlarında çalışanlar, özel kesimdeki ücretliler (işçiler ve memurlar) ve küçük sanat erbabıdır. Sorunlarımıza, orta tabakanın teşekkülünün çözüm getireceğine inanıyor isek, yukarıda değinilen konulara eğilmek gerekecektir.

NETİCE :

- 103. maddenin tedvini tarihinden günümüze kadar para değerindeki değişikliklerin bu maddeye aynen yansıtılması,
- 33. maddedeki en az geçim indirimlerinin günün koşullarına uyduurulması,
- 63. maddeye konan götürü gider emsallerinin, ücretlinin de insanca yaşamasını temin edecek ölçülere çıkarılması,

- G. V. Kanundaki istisna hadlerinin, para değerindeki değişikliklere uygun olarak yenilenmesi,
- Emeklilerin, çalıştıkları zaman aldıkları brüt ücretleri üzerinden emekliye sevk edilmesi,
- Kamu kesiminde, zorunlu olmayan idari kadrolarla, üretime katkısı olmayan kadroların şişirilmemesi, mevcutlara önerimizdeki vergi azaltmaları ile imkân yaratılması,
- Bu arada, Türk parasının değerinin korunması için cesur tedbirler alınması, enflasyon yaratacak harcamalardan kaçınılması.

Bunları ilgililer, kısa vadede ülkemizde istikrarı sağlıyacak en önemli unsurların bir kaçı olarak kabul etmedikçe, ülkenin esas sorunu olan, ORTA TABAKANIN teşekkülüne imkân vermedikçe, aktif nüfusun ve sabit gelirlerin şikayetleri sürecektir: özlenen huzur da gelmeyecektir.

T.C.ZİRAAT BANKASI

*HER YERDE HER ZAMAN
hizmetinizde bulunmaktan kıvançlıyız*

Profilo'nun faaliyet alanları

ELEKTRİKLİ EV EŞYALARI:

Buzdolabı, çamaşır makinesi elektrik süpürgesi, elektrik ocağı şişe soğutucusu, su soğutucusu, televizyon...

MUHTELİF İNŞAATLAR İÇİN ÇELİK KONSTRÜKSİYON:

Fabrika, köprü, elektrik direği, prefabrike evler, akaryakıt tankları... ve

EKOVAZ,
SOĞUTUCU SİSTEM,
ELEKTRİK MOTORLARI...

PROFİLO

SANAYİ ve TİCARET A.Ş.

2. Taşocağı Sok. 26-28, Mecidiyeköy, İstanbul
Tel: 46 51 20, Telg: Profilosan
P.K. 98 Beyoğlu

Her zaman, her yerde

SEL PAK mendil

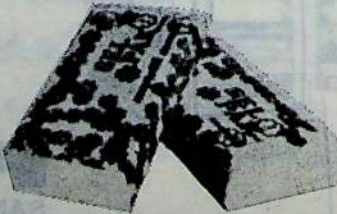
Nezle olduğunuz zaman Selpak mentollü mendil kullanmalısınız : mikrobu, kiri cebinizde ya da çantanızda taşımamak için. Selpak mentollü mendil nezleyi durdurur, burnu açar, solunumu kolaylaştırır.

Selpak mendile ise her zaman, her yerde ihtiyacınız olabilir : Selpak mendil evinizde, iş yerinizde, gezilerinizde sizi güç durumdan kurtaracak ; daima temiz olmanızı, temiz kalmanızı sağlayacaktır.

62884

SEL
PAK kâğıdın ipeği
temizliğin gereği

EKONOMİK VE PARASAL BİRLİKLERDE ÜYE DEVLETLERİN EKONOMİK HUKUKU

Av. Halük A. KABAALIOĞLU, LL.M. (*)

Hatırlarda olduğu üzere Belçika Başbakanı Leo Tindemans'ın Avrupa Birliği'nin geleceği konusunda hazırladığı rapor 7 Ocak 1976 da yayınlanmış ve geniş yankılar uyandırmıştı. 19 ve 20 Ekim 1972 tarihlerinde üye Devletler Devlet ve Hükümet Başkanları'nın Paris'de yaptıkları zirve toplantısından sonra yayınlanan bildiride öngörülen esaslar çerçevesinde, «Avrupa Birliği»nden ne anlaşılması gerektiğini incelemekle görevlendirilen Tindemans uzun bir rapor hazırlamıştır. Elli adet öneriye yer veren Tindemans Raporu yakın bir gelecekte üye Devletlerin kabul edebilecekleri sınırlar dahilinde neler yapılabileceğini ortaya koyuyordu. Avrupa Federasyonu fikrine inanan Tindemans'ın raporu bir yandan siyasî gerçekleri de dikkate almak durumundaydı. Genel olarak olumlu karşılanan rapor 5-7 Şubat da Brüksel'de toplanan Avrupa Kongresinde tartışılmış ve Jean Rey'in Avrupa Hareketi'nin genî desteğini kazanmıştır. Bu arada üye ülkelerde sosyalist politikacılar raporun bazı bölümlerine karşı çıkmışlardır. En çok eleştirilen noktalardan biri de ekonomik ve siyasî amaçları uzlaştıran yeni bir ekonomik büyüme türünün geliştirilmesi ile ekonomik ve para birliğinin sağlanmasını öngören öneriler olmuştur. «Yılan» veya «snake» olarak adlandırılan birbirleriyle ilişkili para birimlerinin, kısa dönemli ekonomik politika, para ve bütçe konularında müşterek eylemlerle konsolide edilmesini fakat «snake» e üye olmayan Devletlerin de tartışmalara çağrılmasını öneren Tindemans, kısa ve uzun dönemli destek için gerekli mekanizmanın Avrupa Parasal İşbirliği Fonunun güçlendirilmesiyle gerçekleştirilebileceğini savunmaktadır. Bu aşamada «snake» ülkeleri aralarında sermaye hareketlerini engelleyen engelleri ortadan kaldırmalı ve üye olmayanlar da üyelik için teşvik edilmelidir. Rapor, Birliğin dış ilişkileri ve benzeri konularda da ayrıntılı öneriler getirmektedir. Biz bu raporun ayrıntılarına girmeden rapor üzerinde sürdürülen tartışmalarda yol gösterici bir eseri tanıtmak istiyoruz.

PAUL J.G. KAPTEYN (Ed.) : THE LAW OF THE MEMBER STATES
IN AN ECONOMIC AND MONETARY UNION (A. W. SIJTHOFF)
LEYDEN, 1976, (134 s., 14 Dolar).

Avrupa Toplulukları üye Devletleri arasında bir ekonomik ve parasal Birliğin doğuracağı sorunlar çeşitli çevrelerde tartışılmıştır. Werner Komisyonu ve daha sonra Avrupa Toplulukları Komisyonu tarafından görevlendi-

(*) A.A.A. L'Academie de Droit Internationale de La Haye, Avukatlar Grubu Yönetim Komitesi Üyesi (1976-77).

rilen bağımsız uzmanlardan kurulu iki heyet sorunu incelemişlerdir (1). 1970 yılında Komisyon beş uzmandan kurulu yeni bir heyet oluşturarak üye Devletlerin ekonomik hukuklarını karşılaştırmalı olarak incelemelerini ve öngörülen ekonomik ve parasal birlik çerçevesinde ve Avrupa Ekonomik Topluluğu Antlaşması hükümlerine göre ihtiyaçları ve koordinasyon imkânlarını ortaya koymalarını istemişti. Bu uzmanlar, üye Devletlerin ulusal ekonomik siyasetlerini düzenleyen hukuk belgelerini incelemişler ve daha sonra yeni üye olarak katılan üç ülkeden de uzmanlar katılınca çalışmaların kapsamını genişletmişlerdir. Komisyon, 1975 yılında ilk dört ulusal raporu ve ayrıca ulusal ekonomik hukukun Ekonomik ve Parasal Birlikte rolüne ilişkin genel incelemeyi yayınlamıştır (2). Daha sonra da diğer ulusal raporlar yayınlandı.

Utrecht Üniversitesinin her bakımdan faal Hukuk Fakültesi Avrupa Enstitüsü bu raporları tartışmak üzere Avrupa'nın tanınmış hukukçularını bir araya getiren bir konferans düzenlemiş ve AET Komisyonunun yakın işbirliğiyle sorunlar yüksek düzeyde tartışılmıştır.

Utrecht Üniversitesi «Ekonomik Hukuk» profesörü *Pieter verLoren van Themat*. belirtilen bu sorunları tartışırken, özellikle Alman yasalarında ve hukuk literatüründe genel olarak yerleşen «ekonomik anayasa» kavramını ele almaktadır. Bu kavram Belçika ve Fransa'da bir ölçüde bilinmekle beraber diğer üye Devletlerde incelenmemiştir. AET yönünden ortaya atılan sorular şu şekilde sıralanabilir :

Ekonomik düzen konusunda Avrupa Ekonomik Topluluğu Antlaşması ne ölçüde tarafsız kalabilir? Başka bir deyimle gerek Topluluk ve gerekse ulusal düzeyde neo-liberal veya daha çok sosyalist ekonomilere ne kadar izin verebilecektir? Bu sorunun kurumsal yönlerini düşünecek olursak, Avrupa Parlamentosu, Komisyon ve Bakanlar Konseyi arasında «kuvvetler ayırımı»ne şekilde gerçekleştirilebilecektir?

Federal, konfederal veya federal öncesi bir Toplulukta, gerek Topluluk düzeyinde ve gerekse ulusal düzeylerde ekonomik açıdan «siyasi tercih» imkânları ne olacaktır? Üye Devletleri, özerk ulusal ekonomik politikalarının temel yetkilerinden yoksun bırakmadan Topluluk düzeyinde plânlama ne ölçüde gerçekleştirilebilir? Ortak Pazarın mevcudiyetini ve AET Antlaşmasının hükümlerini ihlâl etmeden Devlet müdahalesi veya «plânlama» ne ölçüde yapılabilir?

(1) Bkz. Bosman, H.W.J. : *Intégration Economique Européenne et Unification Monétaire*, Doc. COM II/520/1/73-E. Ayrıca bkz. Marjorin, R. : «Union Economique et Monétaire 1980», UEM-63, Directorate General for Economic and Financial Affairs (Brussels, 1975).

(2) Series : Competition — Approximation of Legislation, No. 20, Brussels, 1975.

Avrupa Toplulukları Adalet Divanı'nın yakın geçmişte verdiği kararlardan *Pubblico Ministero Italiano v. Filippo Galli* (3), *Commission v. F.R.G.* (4), ve *Capolongo v Maya* (5) belirttiğimiz sorunların hiç de salt akademik sorunlar olmadığını ispat etmiştir.

Hollanda Dış İşleri Bakanlığı müsteşarı Brinkhorst, AET'de parasal birliği gerçekleştirecek çalışmaları bir yavru kuşun uçuş denemelerine benzetmektedir. Kuş, yuvayı terkederek uçmasını öğrenmek zorunda olduğu bilinci içindedir. Her gün küçük denemeler yapar. Ancak atılacak büyük bir adım kötü netice verebilir. AET'de de birlik çalışmaları büyük bir titizlikle sürdürülmektedir. Bu amaç gerçekleştirilecektir fakat acele adım atılmamak gerekir.

Üye Devletlerin «ekonomik anayasa»ları ne ölçüde birbirinden farklıdır? Hangi konularda birleştirme ve ahenkleştirme gerekecektir? Werner Raporu, ekonomik ve parasal birliği gerçekleştirmenin «temel ekonomik kararları alma yetkisini Topluluk düzeyinde kullanmayı zorunlu kılacağını» belirtmişti (6). Kabul etmek gerekir ki, sorumluluğun ve yetkilerin devredilmesi, Topluluk düzeyinde bu amaçla kurumlar teşkil edilmesi, önemli siyasi kararların alınmasıyla ve büyük çapta işbirliği anlayışıyla mümkün olabilir. Bu konuda kendi kişisel görüşlerini açıklayan Avrupa Toplulukları Komisyonu — Ekonomik ve Sosyal İşler Genel Müdürü U. Mosca, böyle bir siyasi isteğin var olup olmadığını denemek üzere şu yöntemi önermektedir :

- Avrupa Parlamentosuna gerçek anlamıyla yasama yetkisi tanınmalı ve buraya genel oyla seçimler yapılmalıdır.
- FECOM, kendi para rezervleri ile bir Avrupa Merkez Bankaları sistemi şeklinde örgütlenmelidir.
- Özellikle Topluluğun bütçe siyaseti ile ilgili bütün konularda yetkili olacak, ekonomik politikayı saptıyacak bir karar merkezi kurulmalıdır.

Kitapta incelenen konuların tamamını burada eleştirecek değiliz. Bazı konuları belirtmekle yetineceğiz. Bonn Üniversitesinden Profesör Ulrich Scheuner bir hukukçu gözüyle Üye Devletlerin Ekonomik Anayasalarını dikkate alarak Avrupa Topluluğunun optimal «Ekonomik Anayasası»nı tartışmaktadır. Bu amaçla piyasa ve plânlama, Devlet yetkilerinin sınırları, ekonomik politikanın koordinasyonu, Topluluk yetkilerinin kapsamı incelenmiş daha sonra ekonomik düzenin temel anayasal normları ele alınmıştır. Çağımız anayasaları genellikle Devletin öngördüğü hedefleri temel hükümler ola-

(3) 1975, ECR 49, 12 CML Rev. 1975, 418 — Case No. 31/74.

(4) 1973 CML Rev. 741, 11 CML R. 1974, 1999 Case No. 70/72.

(5) 1974 CMLR 230, 11 CML Rev. 1974, 202 Case No. 77/72.

(6) J.O. 1970 C 138/2.

rak belirtmektedirler. Gerçi İngiltere, Hollanda gibi Topluluk ülkelerinde bu tür hükümlere rastlamıyoruz. Fransa'da 1958 anayasasının dibâçesinde iktisadi hürriyetler ve millileştirme genel çizgileriyle belirtilmiş, Belçika'da kökü 1791 lere uzanan «ticaret serbestisi» ilkesi öngörülmüş, Danimarka'da mülkiyet ve ekonomik hürriyetler korunmuş İrlanda'da da temel hürriyetler, Anayasa'nın 45. inci maddesindeki «Refah Devleti» kapsamı içinde düşünülmüştür. Federal Almanya ve İtalya'da mülkiyet ve ekonomik hürriyetler, ekonomik yasaların temeli olarak «temel hak ve hürriyetler» den sayılmıştır. Federal Alman Anayasa Mahkemesi'nin 29 Mayıs 1974 tarihli bir kararı «ulusal temel ekonomik haklara Topluluk hukuku karşısında öncelik» tanımıştı (7). Avrupa Adalet Divanı bir süreden beri bu gerçeği kabul etmekte ve bu temel ilkeleri saptamak çabasını göstermektedir (8). Aralık 1974 de Paris'de yapılan Devlet ve Hükümet Başkanları toplantısında temel ilkelerin birleştirilmesi ihtiyacı kabul edilerek bir çalışma kurulu teşkil edilmiştir.

Ortak Ekonomik siyasetin «araçları» nelerdir? Ulusal bütçeler, vergiler, para ve kredi siyaseti, kamu teşebbüsleri, plânlama, döviz siyaseti, rekabet ilkeleri... Kamu harcamaları ve çeşitli sektörlerle yardımı öngören bütçeler önemli rol oynayacaktır. Yatırım ve tüketimi düzenlemek üzere vergiler dikkate alınmak gerekir. Vergi muafiyetleri gibi yöntemler yol gösterici rol oynayacaktır. Ancak bu değişik «araçlar» üye Devletlerde farklı uygulamalara sahiptir. Ücret ve fiyatlar bir başka problemlidir. Üye ülkelerin hepsinde ücretler işçilerle işverenler arasında yapılan toplu sözleşmelerle serbestçe düzenlenmektedir. Hollanda'da belli bir ölçüde Devlet müdahalesi söz konusu olabilmekte ise de, uzun bir süredir bu etki uygulamada görülmemektedir. Bu koşullarda başarılı bir gelir politikası uygulanabilir mi? Bu, ulusal düzeyde dahi çözümlenemeyen bir sorun olarak Topluluk düzeyinde ne olacağı kestirilmesi güç bir konudur.

Yasaların ahenkleştirilmesi gereği ortadadır. Scheuner bu arada Çok Uluslu İşletmeler konusuna değinmektedir. Alman profesör haklı olarak bu işletmelerin mal ve sermayenin serbest akımında uluslar ötesi etkileri olduğunu kaydederek, bu sorunun Topluluğun hukuki yetkisine girerek, ancak birlikte etkili bir biçimde çözümlenebileceğini savunmaktadır (9). Louvain Üniversitesinden profesör Van Gerven, Edinburgh Üniversitesinden Profe-

(7) Bu konuda bkz. Bundesverfassungsgericht, 37, s. 271.

(8) Karar Metni bkz. Case No. 29/69, 11/70, Internationale Handelsgesellschaft, 18 Rec 1970, 1135.

(9) Çok Uluslu işletmelerin uluslararası düzeyde denetlenmesi konusu ve bu arada Ant Paktı, OECD ve Avrupa Ekonomik Topluluğu ile B.M. çerçevesinde sürdürülen çalışmalar yakında yayınlamayı umduğumuz Çok Uluslu İşletmeler Hukuku konulu kitapda yer alacaktır.

sör Mitchell, Limoges Üniversitesinden profesör Savy, Tübingen Üniversitesinden Profesör Klaus Hopt benzer konuları incelemekteler. Bu arada Profesör Hopt ilginç bazı konulara değiniyor. Hopt önce ülkede yürürlükte olan rekabet yasalarının Rerah Devleti (*Sozialstaatsprinzip*) gereklerine uymak gerekçesiyle ihlâl edildiğini belirterek Federal Ekonomik İşler Bakanlığının Berlin'deki Federal Kartel Dairesi ilişkilerini eleştiriyor.

Geniş ölçüde tartışılan 1975 tarihli Federal Alman Menkul Kıymetler Borsaları Hukuku Reformu ne sağlamıştır? 28 Nisan 1975 tarihinde yasada yapılan bazı değişikliklerle gerçekleştirilmek istenen bu «reform»u içeren tasarılar da, kamuyu aydınlatma ilkesinin periyodik açıklamalarla sağlanması öngörülmüştür. Gerçekleşen yasada bu hükmün kuşa döndüğü görülüyor. Bankalar, borsalar ve ticari çevrelerden gelen eleştiriler reform tasarısında büyük değişiklikler yapılmasına yol açmıştır. Amerikan hukukunda artık «temel bir konu» halinde gelişen «*Insider Trading*» konusunda Alman yasası hiç bir hüküm getirmemektedir. Halbuki kamu oyunu en çok meşgul eden ve değişiklik istenen konu buydu. Anonim Ortaklık yöneticileri ve anonim ortaklık hakkında kamuya açıklanmayan ve pay senetlerinin değerini etkileyecek bilgilere sahip kişilerin, bu bilgilerle mücehhez bir şekilde, bu bilgilerden yoksun ortaklardan pay satın alması veya onlara pay satması hukuk tarafından nasıl karşılanacaktır? Klâsik *Texasgulf* örneğinde olduğu gibi -eski adıyla *Texasgulf Sulphur-*, Kanada'da önemli maden yatakları buluyor. Ortaklık yöneticileri, mühendisler, jeologlar bu bilgiler kamuya açıklanmadan piyasadan bol miktarda pay senedini ucuza topluyorlar. Haber açıklandınca fiyatlar büyük ölçüde yükseliyor. New York *Second Circuit*'in kararını yazan Yargıç Friendly bu *insider* olarak nitelendirilen «ortaklık içindeki kişilere», sağladıkları farkı yanlarına kâr bırakmıyor. Tabii orada *Securities Exchange Act 10 (b)* hükmü ve SEC'nin çıkardığı *Rule 10 (b)—5* e dayanılmış. Fakat bu tür bilgilere sahip yöneticilerin, sermaye piyasasında bu bilgileri lehlerine kullanmalarını önlemek ihtiyacı açık. Ancak Avrupa uygulaması bu konuda çok geri kalmış durumda. Ayrıca ülkemizde Anonim Ortaklıklar Hukuku konusunda Alman yasaları ve uygulaması her nedense «rehber» niteliğini korumakta. Ancak 1975 tarihli bu reform tasarısı dahi benimsenememiştir. Borsada simsarların özel işlemleri kısıtlanamadığı gibi Borsa yönetimine yatırımcıları temsil edecek kişilerin seçimini öngören değişiklikler de kabul edilmedi. Yeni yasa belki bir ölçüde Borsa yönetiminde kendi kendini yönetimi güçlendirmektedir. Gönüllü uygulama alanı olan reformlar söz konusu oldu.

Görüldüğü gibi Ekonomik ve Parasal Birliği ilgilendiren konular çok geniştir. Biz söz konusu kitapta yer alan son tebliği hazırlayan Clive Schmitthoff ve Alan Page'in görüşlerine değinmeden yapamayacağız. Schmitthoff, muhafazakâr partinin 1972 de çıkardığı *Industry Act 7* ve *8* inci maddelerinde

Devletin pay sahipliğini kısıtlayan hükümleri inceliyor. Bu yasa «arka kapıdan millileştirmeye» karşı bir tedbir olarak düşünülmüş. Ancak 1975 tarihli *National Enterprise Board*'un kuruluşunu öngören *Industry Act*, Devlet Holding Ortaklığı çerçevesi içinde özel sektördeki yatırımların koordinasyonunu öngörüyor. Burada hem Devletin, hem de ortaklıkların kamuyu aydınlatma ilkeleri düzenleniyor. Yazarlar son yıllarda İngiltere'deki değişiklikleri özetlerken AET ve İngiltere ekonomik siyasetini inceliyor, ekonomik hukuk biçimlerini tartışıyor. İşletmelerin denetlenmelerinde çeşitli yöntemler ortaya konuyor. Sonuç olarak ticaretin Özel ve Kamu sektörü şeklinde ikiye ayrılmasının artık geçerli olmadığı savunuluyor. Bu iki sektör arasındaki işlemler üçlü bir ayırımı yol açmaktadır: Kamu sektörü, sıkı bir şekilde denetlenen özel sektör ve denetlenmeyen özel sektör. Karma ekonomi bu üçlü ayırım üzerinde gelişmektedir.

**bankanızı seçerken
en önemli gerçeği
unutmayınız!..**

**size daha iyi hizmet edebiliriz
üstünlüğümüz
müşterilerimizi
daha iyi tanımamızdır**

**TÜRK DIŞ TİCARET BANKASI
çağdaş bankacılık anlayışı**

İHRACAT NEDEN ARTTIRILAMIYOR?

Üstün AKMEN

Türkiye'de yatırım projelerinin büyüklük ya da kapasiteleri genellikle iç piyasa tüketimi gözönüne alınarak tesbit edilmektedir. Yatırımcıların ancak kısmen haklı olabilecekleri görüşlerden hareket ederek küçük yada orta büyüklükte işletme kurmaları ve devamlı artan iç talebi karşılamak için işletmelerin kısa süre içinde tama yakın kapasitede çalışmak durumunda kalmaları, Türkiye'de dış piyasalara ayrılacak üretim kapasitesini azaltmaktadır. Bu duruma ek olarak Türkiye'de son yıllardaki enflasyon oranının dünya dış ticaretinde ismini duyurmuş olan bütün sanayileşmiş ülkelerdeki enflasyon oranından yüksek olması, ihracatımızı iki yönden ve menfi olarak etkilemektedir.

Bir yandan üretici, iç piyasadaki kâr haddinin yüksekliği nedeniyle, ürününü iç piyasada pazarlamayı tercih etmekte; diğer yandan dış alıcı, ürünümüzü rakip mallara oranla pahalı bularak, ilgi göstermemektedir.

Nitekim vergi iadesi uygulamalarına rağmen birçok malımıza önce fiyat bakımından dış piyasalarda rekabet gücü bulunmadığı belirli bir şekilde gözlemlenmektedir.

Komşu ülkelere ihracı gerçekleşen mallarımızda, FOB fiyatımızın rakip FOB fiatlardan daha yüksek olduğu, ancak coğrafi yakınlığımız ve ithalâtçı ülkelerdeki liman sıkışıklığı sonucu doğan navlun farkı ve erken teslimat dolayısıyla CF fiyatın lehimize döndüğü ve siparişlerin alındığı görülmüştür.

Genellikle, yükte ağır pahada hafif olan veya acil ihtiyaç duyulan mallar için geçerli olan bu avantajlı durum mahdut ve geçici nitelikte kalmaktadır.

Rekabetin yoğun olduğu dış piyasalarda başarı faktörlerinden biri olan mal arzındaki devamlılık ve istikrarın bulunmaması dış alıcıyı ürünlerimize yönelmede kuşkuya düşürmektedir. Fiattan ayrı olarak, ülkemizi tanınmış sanayi kuruluşlarının dahi bertaraf edemedikleri üretim hataları ve kalite kontrolü yetersizliği, ihraç olanağı yaratılabilen mamüllerimizin sürekli ihracını zorlaştırmaktadır.

Türkiye İhracatının, ekonomik bünyemizden doğan ve yukarıda özetlenen engelleri aşarak, arzu edilen seviyeye ulaşabilmesi için alınacak önlemler konusunda, konuyla ilgilenen herkes hemfikirdir. Enflasyonun kontrol altına alınması, ihracata yönelik yatırımların teşviki, ihracat yükümlülüğünün genişletilmesi, geçici kabul ve vergi iadesi düzeninin uygulanmasında akışkanlığın artırılması önlem olarak düşünülmekte, ancak uygulanamamakta veya tam olarak uygulama olanağı bulunamamaktadır.

İhracatta ilk adım ve ilk kademe dış piyasaları yakından tanımak ve piyasa gelişmelerini yakinen takip etmek olacaktır. Bu hususda, bir çok gelişmiş memleketlerde olduğu gibi bizde de, Devletin müdahale ve yardımına şiddetle gereksinme duyulmaktadır. Tercihan doğrudan doğruya Ticaret Bakanlığına bağlı olarak, şayet mümkün değilse veya teşkili uzun zaman alacaksa halen vazife görmekte olan İGEME örgütü ciddi ve esaslı şekilde takviye edilmek suretiyle bu örgüt'ün bünyesi içerisinde, bir Dış Ticaret Ofisi'nin bir an evvel kurulup faaliyete geçmesi muhakkak lazımdır. Bu Ofis, örneğin AET Bölgesi, Demir Perde Ülkeleri, Afrika ve Ortadoğu Ülkeleri v.s. gibi değişik bölgelerde, ayrı ayrı şubeler halinde, çalışmalı ve her şube, mahalli Ticaret Ateşeliklerinin de yardımı ile, kendi bölgesinde bulunan her ülkedeki yerel piyasa ile ilgili olarak arz, talep, tüketim durumu, fiyat ve kalite, yerli üretimin bünyesi, ithalat rejiminin hususiyetleri, gümrük ve sair vergi resimlerin mahiyet ve nispeti, ödeme imkânları, yıllık ithalatta büyük yer tutan kalemlerin neler olduğu ve hangi memleketlerden ithal edildiği v.s. gibi konularda geniş raporlar hazırlamalıdır. Bu raporlar bilahare her ülke ile ilgili (hiç olmazsa ihracat bakımından ilişkimizin olduğu veya olabileceği her ülke ile ilgili) yıllık broşürler halinde satışa çıkarılmalı ve imalatçı ve ihracatçılar bunları yerel Ticaret ve Sanayi Odalarından, İhracatçı Birliklerinden temin edebilmelidirler. Bu piyasa etüdleri ciddi ve etraflı bir şekilde hazırlandığı takdirde ihracata yön verebilecek çok kıymetli bir malzeme olacaktır. Dış Ticaret Ofisi, ihracatçıya muhatap ve yardımcı dış piyasalar hakkında sıhhatli bilgi alınabilecek, icabında danışılıp öneri ve uyarılarından yararlanılacak güvenilir bir resmi merci statüsünde olmalı ve gerek Ofis Merkezi, gerekse Şubeler mutlaka Teleks'le donatılmalıdır. Kuşkusuz böyle bir örgütün maliyeti oldukça yüksek olacaktır. Ancak, bunun belirli bir kısmı Devlet tarafından karşılanırken ihracatçı firmaların fiili ihracat tutarları üzerinden örneğin % 01 nispetinde yapılacak bir kesinti ile bir fon kurulup masrafların karşılanmasında kullanılması da düşünülebilir.

İhracat büyük sür'at, ve akışkanlık isteyen bir iştir. Bilhassa piyasada sürümü fazla olan bazı mamüllerin ihracatında siparişler, çok zaman teleksle gelmekte, geldiği gün tescil muamelesi yapılmakta ve aynı gün ihracat fiilen tahakkuk etmektedir. Takdir buyurulacaktır ki böyle bir durumda Telgraf dahi adeta devrini tüketmiş ilkel bir araç haline gelmektedir. Her firmanın bünyesinde bir teleks cihazı bulundurmasına imkân olmadığına göre belirli PTT merkezlerinde, imalatçı, ihracatçı veya ithalatçı her türlü iş adamının bu gibi acil taleplerini karşılamak üzere «Teleks Servisleri»nin kurulması, keza, yabancı ülkelerde, ihracat veya ithalat ile ilgili yoğun iş merkezlerindeki Ticaret Ateşeliklerimizin Teleks ile donatılmaları bir çok bakımdan faydalı olacaktır.

Yurt içinde ihracata dönük endüstriyi teşvik için gerekli önlemleri alarak ihraç ürünlerimizin çeşit ve miktarını arttırmak muhakkak ki başta gelen sorunlardan biridir. Fakat hangi mamülün imalâtı teşvik edilecektir? Bu husus bir inceleme ve seçme neticesinde tesbit edilmelidir. Kanaatimizce yukarıda sözü edilen Dış Ticaret Ofisi'nin çalışmaları, bu hususda karar verme durumunda bulunan makamlara gerekli malzemeyi verebilecektir. Hangi memleketin, bilhassa hangi komşu ülkenin, ne çeşit mamule ne nispette ihtiyacı bulunduğu, bu mamülü hangi ülkelerden, hangi koşullarla ithâl etmekte olduğu v.b. hususların tespiti, bu mamülün ülkemizde üretilmesi halinde ihracat bakımından rekabet olanaklarımızın ne olabileceği hususunda ilgililere fikir verebilecek ve değerlendirme olumlu sonuç verdiği takdirde o mamülün imâlî bilhassa teşvik edilebilecektir.

İhracatçı Sermaye Şirketinin Katkısı

Bir malı üretmek onu satmak değildir, zira üretim ile satış arasında çok önemli bir «Pazarlama» safhası mevcuttur. Hele bahis konusu olan Dış Pazarlama yani ihracat ise, bu dahilde ve hariçte ayrıntılı bir organizasyonu gerektirecektir. İhracatçı Sermaye Şirketlerinin en önemli katkısı bu safhada ortaya çıkmaktadır.

Yabancı ülkelerdeki emsallerine oranla ne kadar alçak gönüllü görünürse görünüşün yurdumuzdaki ölçülere göre pazarlama faaliyeti oldukça keşif bir faaliyetler ve örgüt oldukça geniş telâkki edilecek bir örgüttür.

Hiçbir imalâtçı — ihracatçı şirketin basit bir pazarlama teşkilatı dahi kurmasına imkan yoktur. Zira sınai teşekküller, olanakları ne olursa olsun, lünye itibariyle imalâta dönük kuruluşlardır. Dolayısıyla ihracata dönük bir pazarlama örgütü kurmaları hiçbir şekilde randımanlı olamaz; bugün bir çok imalâtçı firma, kendileri için çok daha randımanlı olması sebebiyle kendi yurt içi satışlarının dahi düzen ve yönetimini müstakil firmalara bırakmaktadır. Bu itibarla imalâtçı firmalarla ihracatçı sermaye şirketleri ihracat istikametinde birbirini tamamlayan firmalaşan firmalardır. Müştereken çalışmalı ve müştereken çalışmaya teşvik edilmelidirler.

1976 yılı sonlarında Ege Bölgesi Sanayi Odası yetkilileri, 1971-75 yılları arasında sanayi ürünleri ihracatımızın devamlı artma göstermesine karşın, geçen yıl düşme eğiliminde olduğunu belirtmişlerdir. Bu eğilim Fark Vergi İadeleri için tesbit edilmiş bulunan yıllık ihracat seviyelerinde de kendisini hissettirmiştir. 1971-75 yılları arasında, her sene \$ 200.000.— lık bir artışla tesbiti öngörülen bu ihracat seviyesi, 1975-76 yıllarında 1,8 milyon dolarlık kademe takılıp kalmıştır. Bu duraklama ve gerileme eğilimi neden ileri gelmekte? Türkiye'nin genel sınıai mamül fiili imalât hacmini gösteren rakamlarda geçen senelere oranla bir azalma bahis konusu değildir. Son bir kaç sene içerisinde dış piyasalarda ihracatımıza olumsuz yönde etkiliyecek büyük değişiklikler olmamıştır.

Buna mukabil yürürlükteki kambiyo yasaları, örneğin, «İhracatçılara Pazarlama Döviz Tahsisi» gibi gayet müsbet yenilikler getirmiş, ihracat mevzuatımızda bazı kısıtlamalar kaldırılarak ihracat muamelerinin daha kolay ve daha rahat bir şekilde yürütülmesi sağlanmıştır. Bundan başka zaman zaman girilen küçük çapta para ayarlamaları da gene ihracatı müsbet yönde etkilemesi gereken faktörlerdir. Şu halde duraklamaya hatta gerilemeye neden olan etken nedir?

İhracat yapan bütün firmaların çalışma düzenini etkileyecek kadar önemli bir karar 1975 yılında «Fark Vergi İadesi» nispetinin % 10'dan % 5'e indirilmesi olmuştur. Bu kararın neticesi olarak imalâtçı firmalar, kendi ihracatlarını kendileri yürütmek maksadıyla, senelerden beri sıkı bir işbirliği halinde, müştereken çalıştıkları ihracatçı sermaye şirketlerinden kopmuşlar ve bunun sonucunda, ihracatta, üretim ve fiili satış kademeleri arasındaki çok önemli «Pazarlama Safhası» faaliyetleri gerekli şekilde yerine getirilememiş, kifayetsiz kalmış ve beklenen netice alınamamıştır.

Kanaatimizce fark vergi iadeleri yeniden % 10'a çıkarılmalı ve bugünkü duruma göre takriben 3 milyon dolarlık bir ihracat seviyesinde kademelendirilmelidir. Bu veya imalâtçı ve ihracatçı firmalar arasındaki sıkı işbirliği yeniden kurulmalıdır. Sanırız ki bu önerimizin, hiç olmazsa bir yıl müddetle denenmesi, farkı ortaya çıkaracak ve yukarıdaki teşhisimizi doğrulayacaktır.

Kambiyo Mevzuatındaki Aksamalar

İlk tatbikat sıralarında pazarlama dövizlerinin istimaline karşılık bir tevsik vesai ki ibrazına lüzum görülmemekteydi. Sistemin kuruluşundaki gaye düşünülecek olunursa bu gayet yerinde bir husustu.

Bugün ki uygulamada ise dışarda, tevsiki zor veya mümkün olmayan bir ödemenin yapılmasında, ilgili şirketin en yetkili şahsı olan Genel Müdür dahi, bir yabancı aracı firma olmadan, kendi başına hareket etme olanağı verilmemektedir. Bu gibi hallerde mutlaka yabancı firmanın aracılığını isteme zorunluğu çok mahzurludur. Bu itibarla eski uygulamaya dönülmesi gereklidir.

Bazen cüz'i bir FOB açığı veya yabancı banka komisyonunun tenzili veya herhangi bir sebepten mal bedelinde meydana gelen bir kaç yüz dolarlık açık sebebiyle şirket, kambiyo'ya ihbar edilmekte ve hesap kapanınca ya kadar onbinlerce dolarlık mal bedeline tekabül eden vergi iadeleri alınamamaktadır. İhracatçılar için büyük mahzur teşkil eden bu gibi durumların telâfisi için bu çeşit döviz açıklarının Merkez Bankaları nezdinde Pazarlama Dövizlerinden mahsuben karşılanmasına müsaade edilmesi çok faydalı olacaktır.

Keza bazı dış şubelerin devre hesaplarında vaki olacak cüz'i açıklarında aynı şekilde Pazarlama Dövizinden karşılanması bir çok karışıklıklar ve yeni transferlerin gecikmesini bertaraf edecektir. Yıllık seyahat dövizlerinin pazarlama dövizleriyle birleştirilmesine ve pazarlama dövizleri nasıl icabında seyahat dövizleri olarak kullanılıyorsa, seyahat dövizlerinin de icabında pazarlama dövizleri olarak kullanılmasına müsaade edilmelidir. Bu şekilde yıllık döviz tahsislerinin daha rasyonel bir şekilde kullanılmasına imkan verilmiş olacaktır.

Temsilciliklerde Karşılaşılan Sorunlar

Dış şubelerin devre hesaplarının kapatılması başlı başına bir problem teşkil etmektedir. Dış memleketlerde üçer aylık süreler içerisinde yapılan her masrafın, Merkez Bankalarının talep ettikleri açıklamaları içeren fatura ve makbuzlarla tevsiki cidden çok güç bir sorundur. Bu makbuz ve faturalardan bir tanesinin, \$ 1.— lık bir fatura veya makbuzun, dahi yeterli sayılmaması hesabın açık kalmasına, dolayısıyla o hesap kapanmadan yeni bir devre transferinin yapılamamasına sebebiyet vermektedir. Kanaatimizce bu hesapların kapatılmasında daha makul ve rasyonel bir usul tatbik edilmelidir.

Örneğin muayyen bir memlekette bir şube veya temsilcilik açılması için \$ 10.000.— lık bir tahsis talebi vaki olmuştur. Bu takdirde kanaatimizce böyle bir şubenin randımanlı olabilmesi için asgari kaç dolarlık bir ihracatı gerçekleştirilmesi gerekir, bunun tesbit edilmesi lâzımdır. Bundan sonra kontrol merci'nce yapılacak iş tesbit edilmiş ihracat rakamının yıl sonunda takriben % 10 bir toleransla tahakkuk edip etmediğini kontrol etmek olmalıdır. Eğer her seve rağmen bir fark çıkıyor ise o fark yıllık pazarlama tahsisinden düşülebilir. Fakat buna mukabil devre hesaplarının kapatılması için tek tek belge istenmeyecek, her devreye tekabül eden bir hesap beyanı ile yetinilecektir.

Daha genel bir görüşle, tıpkı seyahat ve pazarlama dövizlerinde olduğu gibi bir ihracat şirketinin bir sene önce gerçekleştirdiği ihracat tutarının azami yüzde ne kadarlık bir kısmının kendisine yabancı ülkelerde şube veya temsilcilikler açmak üzere yıllık döviz olarak tahsis edilebileceğinin peşinen tespitinde yarar vardır. Tesbit edilecek o nispet çerçevesi içinde kalmak koşuluyla ve bir şube veya temsilcilik için talep edilen tahsis nazarı dikkati çekecek kadar büyük olmamak kaydıyla, firmaca bu hususta yapılan talep en kısa bir süre içinde karşılanmalı ve yukarıda da arz ettiğimiz veçhile meselelerin teleksle halledildiği bir devirde firmaların şube açmak için yaptıkları talepleri aylarca bekletmekten kaçınılmalıdır.

Bir Diğ er Problem

İhracatçının bir diğ er problemi de tatil günlerdir. Bilindiğ i gibi Arap Ü lkeleri ve diğ er İslam Ü lkeleri ile geniş ve hacimli ticari münasebetlerimiz bulunmaktadır. Oysa bu ÷ lkelerde, Türkiyedekinin aksine, hafta tatili Cuma günü yapılmakta bunu takibeden Cumartesi ve Pazar günleri ise en faal ve en hareketli iş günleri meyânında bulunmaktadır. Bazen kendileri ile yapılması gereken iş toplantıları veya sair randevular Cumartesi veya Pazar günlerine isabet etmektedir. Şüphesiz bu durum önceden bilinecek olursa önlem almak mümkün olabilir, ama bazen tatil günlerine isabet eden bir seyahat mecburiyeti ani olarak ortaya çıkmaktadır. Bu günlerde ise herhangi bir muamele yapılamaması iş adamlarını bazen çok güç durumlarda bırakmaktadır. Bu mahzuru önlemek için şöyle bir önlem düşünülebilir. İcabında kullanılmak üzere, Merkez Bankasından peşin olarak, Pazarlama tahsisinden ve herhangi bir şahıs namına olmaksızın, doğrudan doğruya Şirket adına ve bilahare şirketin herhangi bir personeli üzerine çevrilmek kaydıyla, \$ 500.— lık bir döviz müsaadesi alınır. Yalnız bu döviz müsaadesinin, gerekli, müsbit evrakın ibrazı kaydıyla, ilgili şahıs adına çevrilmesi işlemini tekemmül ettirebilmek için, icabında Merkez Bankasının mesai saatleri dışında çalışmakta olan şubesine veya Hava Limanlarında, Deniz Yolları Yolu Salonlarında kambiyo muameleleri yapmakta bulunan ticari bankalara yetki verilmelidir.

Esasen Cumartesi ve Pazar olmak üzere arka arkaya iki gün Türkiye’de bütün banka muamelelerinin durması oldukça büyük bir boşluk meydana getirmektedir. Kanaatimizce Bankalar, aralarında mutabakata varmak suretiyle, bazı şubelerini veya bu şubelerin bazı servislerini veya bu servislerin bazı elemanlarını bu tatil günlerinin hiç olmazsa bazı muayyen saatlerinde nöbetleşe çalıştırmak suretiyle boşluğu kısmen doldurabilirler.

Kanaatimizce Türkiye’de Cumartesi ve Pazar günü dahi bankada bir kambiyo muamelesi yapılabilmelidir, bir havale gönderilebilmelidir. Bu çeşit nöbetçi bankalarda bir senet kırdırılıp, bir çek tahsil edilebilmelidir. Buna imkan verilirse bu iki günlük tatil devresinde işler tamamen durmayacak bu süre içinde kısmi bir hareket olabilecektir.

Ticari Seychat Döviz Tabanı

21. 5. 1977 tarihli Resmi Gazetede yayınlanan 17 sayılı karara bağılı tebliğ ticari seyahat dövizlerinin kullanımını \$ 800.— lık bir tabanla sınırlandırmıştır. Tesbit edilmiş \$ 800.—’lık asgari döviz miktarı bir veya birkaç günden ibaret kısa süreli ticari seyahatler için çok fazladır ve tüccarın yıllık kontenjanından da düşüleceğ i için yapılabilecek yıllık ticari seyahat sayısının da azalmasına neden olmaktadır.

Söz konusu sınırlamanın kaldırılarak eskiden olduğu gibi ihtiyaca göre

talep edilen döviz vermede uygulamasına dönülmesinde yarar vardır kanısındayız.

Sonuç

Elimizdeki verilere göre Ocak — Nisan dönemi dış ticaret açığı 1.365.1 milyon dolara çıkmıştır. Önümüzdeki aylarda bu karamsar tablonun devam edeceği iddia edilemez kuşkusuz. Ama AET ülkeleri ile olan ilişkilerimizi geliştirerek tam üyeliğine hazırlandığımız bu örgüt piyasalarında mamüllerimize önemli ölçüde bir ihraç gücü kazandırabilmek, Ortadoğu Ülkeleriyle ilişkilerimizi geliştirip ortak yatırımlar yönünden olduğu kadar, ihracat bakımından da yeni olanaklar aramak ve yurt içinde ihracata dönük endüstriyi kamçulamak için gerekli tedbirleri alarak ihraç ürünlerimizin çeşit ve miktarını arttırmak gibi konular politikacılarımızın ve ilgili uzmanların çok yakın bir gelecekte uykularını kaçıracaktır elbette. Yukarıda söylediklerimiz, uykuların kaçmaması için hemen düşünülebilecek bir kaç öneriden ibarettir. Tediye bilançosunun kronik bir şekilde açık verdiği, ekonomide istikrarın ancak dış yardımlar ve krediler sayesinde sağlanabildiği, birikmiş dış borçlarla ilgili yıllık ödemelerin ihracat gelirlerinin büyük bir kısmını daima artan bir oranda erittiği Türkiye’imizde, tediye bilançosunda balans sağlayacak ölçüde ihracatı arttırmanın ne derece büyük bir önem taşıdığını düşünerek daha etkin bir yöntem için, uzun vadeli yapısal değişiklikler için düşünmek, tartışmak ve uygulamak zamanı daha fazla geciktirilmemelidir.

KUSKUSUZ YASANTINIZ İÇİN

İSTANBUL'DA
Beyoğlu - Şişli -
Kurtuluş ile
ANKARA
subelerimizde

**KİRALIK
KASALARIMIZ
HİZMETİNİZDE**

TÜRKİYE
ÖĞRETMENLER
BANKASI

NÜKLEER ENERJİNİN GELECEĞİ

Sanayi türleri arasında gelişme açısından genç sayılan nükleer sanayi etrafındaki munakaşalar kutuplaşmışa benzemektedir.

Bir yandan sanayileşmiş ülkeler petrole bağımlı olmaktan kurtulmak için her türlü enerji kaynaklarını geliştirmek isterlerken diğer yandan nükleer enerjiye karşı görüşler de güç kazanmaktadır. Zira teknik ve sosyo-politik birçok problemler çözümlenmemiştir.

1973 yılı sonlarında ortaya çıkan petrol krizi, batılı sanayileşmiş ülkeleri ve özellikle Avrupa ülkelerini nükleer enerjiyi ikame imkânı olarak düşünmeye itmiştir.

Enerji kaynağında bağımlılık ve yükselen petrol faturaları hemen her ülkeyi ürkütmektedir.

Ancak, nükleer enerji sağlanması beraberinde birçok teknik problemi de getirmektedir: radyoaktif atıkların ne olacağı uranyum rezervleri, maden çıkarma güçlükleri.

Nükleer santralin şantiye evresinden üretime geçişine kadar 7-8 yıllık önemli bir süreye gereksinme duyulmaktadır. Bu bakımdan 1977 veya 1978 yılında başlanacak bir projenin 1985 yılında sonuç vermesi mümkündür.

Uzun sürenin nedenleri türliüdür: Kuzey Amerika'da teknik problemler Avrupa'da ise bu tür enerjiye olan muhalefet.

OCDE ülkelerinde -türleri engellere karşın- nükleer sanayii % 20 oranında güçlü yıllık gelişme göstermekte elektrik üretiminde ise % 22 oranında artış sağlanabilmektedir. Ancak elektrik tüketimi ekonomik durgunluğa rağmen on yıllık aralıklarla önemli ölçülerde yükselmektedir.

Yapılan tahminlere göre 1985 yılında nükleer enerjinin elektrik üretimine Batı Avrupa'da % 27 Kuzey Amerika'da % 12 oranlarında katkısı olabilecek bu da aynı ülkelerde elektrik gereksiniminin sırasıyla % 10 ve % 6'sını karşılayacaktır. Görülüyorki gereksinme duyulan elektrik kolaylıkla nükleer enerjiden kaynaklanamayacak petrole ve Kuzey Amerika'da olduğu gibi kömüre bağımlılık artarak sürecektir.

Uranyum rezervlerine ilişkin bazı bilgi ve görüşlere gelince. Uranyum talebi bugün için 18.000 ton olup, yıllık talep artışının %13 oranında bulunduğu ve 1985 yılında 60.000 tona yükseleceği söylenebilir.

Rezerv tutarının 1,1 milyon ton olduğu ve bunun 20 yıllık gereksinmeyi karşılayacağı hesaplanmaktadır. Bunun dışında fiyatların yükselmesi halinde üretilebileceği kabul edilen 0.8 milyon tonluk bir rezerv daha vardır.

Kaldı ki henüz madencilik çalışması alanına alınmadığı düşünülen uranyum bölgeleri de bulunmaktadır.

Nükleer santraller dağılımı ve kapasiteleri :

Ülkeler	1970		1975		1980		1985	
	GW (1)	U (2)	GW	U	GW	U	GW	U
B. Almanya	0.87	7	3.49	9	11.18	16	29.0	30
Belçika	0.01	1	1.75	4	1.75	4	7.5	9
İspanya	0.62	2	1.12	3	5.77	8	17.0	20
Fransa	1.77	8	3.07	10	10.37	18	33.0	39
İngiltere	6.12	29	7.04	31	12.97	40	15.5	34
İtalya	0.63	3	0.64	3	3.43	6	10.0	12
Hollanda	0.06	1	0.53	2	0.53	2	0.3	4
İsveç	0.48	2	3.30	5	6.74	9	10.0	12
İsviçre	0.37	1	1.06	3	2.03	4	6.5	8
Batı Avrupa								
(Toplam)	11.03	54	22.00	70	57.15	111	139.0	177
Kanada	0.51	3	2.67	7	7.01	12	14.5	22
A. B. Devletleri	7.60	20	38.34	56	79.00	92	125.0	130
Japonya	1.32	4	6.63	13	17.02	26	21.5	31
OCDE (Toplam)	20.46	61	69.64	146	160.0	241	300.0	360
Çeşitli ülkeleri	1.71	14	7.75	28	23.17	53	48.5	78
Gelişmekte olan ülkel.	0.42	2	1.12	5	5.98	14	33.08	45
Dünya (Toplam)	22.6	97	78.5	179	189.0	308	382.0	483

(1) Kapasite gigawatt (10^6 kw) brüt

(2) Reaktör sayısı

Yapılan tahminlere göre uranyum gereksinmesinin karşılanmasında güçlük söz konusu değildir ancak önemli olan kullanım artıklarının ne yapılabileceğidir. Zira bu konu çözümlenmemiş teknik problemler yanında politik reaksiyonlar da getirmiştir.

Nükleer santral yapım maliyetinin konvansiyonel santrallere göre biraz yükseleceği kabul edilmekle beraber enerji üretim maliyeti oldukça avantajlıdır.

1976 yılı fiyatlarına göre nükleer santral yapım giderleri seçilen yer ve reaktör tipine göre kWh (kapasite) 500-700 dolara gelmekte, uranyum (1kg) sağladığı yakıt ise 120 dolara çıkmaktadır. Bu rakamlarını gelecek yıllarda %5 oranında yıllık artış göstermesi beklenebilir.

Elektrik üretimi (Termik, hidrolik ve nükleer santraller)

	1960	1965	1970	1975	1980	1985
Batı Avrupa	TWh (1)	TWh	TWh	TWh	TWh	TWh
Termik	340	517	773	1036	1410	1590
Hidrolik	227	288	329	414	450	500
Nükleer	2	20	44	100	290	760
Toplam	569	825	1146	1550	2150	2850
Kuzey Amerika						
Termik	749	1053	1514	1992	2724	3160
Hidrolik	258	317	412	534	676	850
Nükleer	1	4	24	154	340	610
Toplam	1008	1374	1950	2680	1740	5070
OCDE						
Termik	1167	1715	2607	3270	4950	5950
Hidrolik	551	696	838	1050	1250	1520
Nükleer	3	24	73	280	700	1480
Toplam	1721	2435	3518	4600	6900	8950

(1) Üretim, tērawatt-saat (ITWh=10⁹ kWh) brüt

Herşeye rağmen 1976 yılı fiyat düzeylerine, ÷lkeye ve reaktöre göre değişebilirse de nükleer elektriğin 1 KWh'si 0.03 dolara gelmektedir ki termik santralden elde edilenden asgari % 20 ucuzdur.

Ancak bu genç sanayinin birçok zayıf noktaları vardır. Örneğin petrole bağımlılık süreci kolaylıkla veya arzu edilen hızla ortadan kaldırılamamaktadır. Sonra nükleer enerji mutlaka uranyum işleme tesislerinin de aynı ÷lkede var olması ile yakın irtibatlıdır ve bu sonuncu nokta hemen hemen hayatidir denebilir.

Uranyum zenginleştirme fabrikalarına sahip ÷lkeler: A. Birleşik Devletleri, Sovyet Rusya, Fransa, İngiltere ve Çin. A.B. Devletleri ve Rusya dışında piyasaya mal veren yoktur diğerleri askerî amaçlarla kurulmuş olup değiştirilmeleri ekonomik açıdan adeta imkânsızdır.

Bu bakımdan oldukça önemli yatırım yaparak nükleer santral kuran ÷lke, zenginleştirilmiş uranyum gereksinmesini garantilemiş midir? Uranyuma (maden) sahip ÷lkeler bir ölçüde A.B. Devletleri ve Rusya'da zenginleştirmeye tabi tutarak bir çıkış yolu bulabilirler. Bu yol bile her zaman olumlu sonuç verebilir denemez. Zira fason çalışacak ÷lke önce kendi gereksinmesini düşünecek artan kapasiteyi zenginleştirme isteyen ÷lkelere ayıracaktır.

Son olarak radyoaktif atıklar ile kullanılamaz duruma gelen santrallerin akıbeti ne olacaktır? Buna henüz olumlu yanıtlar bulunmamıştır.

(BULLETIN, CREDIT SUISSE 8.9.1977, L'EXPANSION Ekim 1977)

KURULUŞUNUN 20.YILINDA

E.C.A.

günümüzün en modern teknolojisini uygulayan
fabrikalar gurubuyla, üretim yöntemleriyle
üretim ve istihdam hacmiyle, Batı normlarını aşan kalitesi
Batı ülkelerine yaptığı ihracatıyla,
kendi alanının erişilemeyecek önderi ve
ulusal sanayimizin bir yüz akıdır.

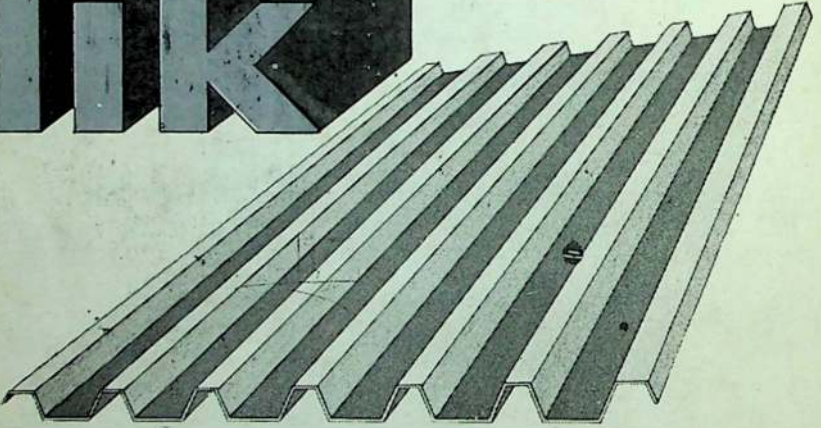

GENEL DİSTRİBÜTÖR

ELMOR

TESİSAT MALZEMESİ TİCARET A.Ş.

Yeni lik

trapezoidal

ALÜMİNYUM
ÇATI
CEPHE ve
TAVAN KAPLAMA
ELEMANI

- Daha geniş aşık aralığı
- Daha az demir kullanımı
- Daha az işçilik
- Daha kolay ve süratli montaj

DETAYLI BİLGİ İÇİN TEKNİK ELEMANLARIMIZ HİZMETİNİZDEDİR

Merkez : Büyükdere Cad. No. 48 Kat 5 İSTANBUL Tel. : 66 33 00 (4 Hat)

İzmir irtibat bürosu : Cumhuriyet bulvarı 1380 Sok. 4 B/8 İZMİR Tel. : 12 60 68

Ankara irtibat bürosu : Tunus Cad. No. 83/8 Kavaklıdere ANKARA Tel. : 28 15 06

Fabrika : Gebze Dilovası

 NASAS
ALÜMİNYUM SAN. ve TİC. A.Ş.

Fiyatı: 12.5 TL.